

Handelshögskolan
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

Handelshögskolans Civilekonomprogram
Kandidatuppsats ICU2007:03

IAS 37

– hur ser tillämpningen ut?

Kandidatuppsats:
Carina Liljekvist 841023
Carin Tidman 810420

Handledare:
Marie Lumsden

Företagsekonomi/Externredovisning
VT 2007

Sammanfattning

Examensarbete i företagsekonomi, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet,
Externredovisning, Kandidatuppsats, VT 2007

Författare: Carina Liljekvist och Carin Tidman

Titel: IAS 37 – hur ser tillämpningen ut?

Bakgrund och problem: IAS 37 trädde formellt ikraft för noterade bolag i Sverige 2005. Det medförde ökade upplysningskrav kring avsättningar och eventalförpliktelser och en anpassning till den anglosaxiska redovisningstraditionen. Avsättningar och eventalförpliktelser är bedömningsposter, vilket gjorde det intressant att ta reda på hur praktiker uppfattar de bedömningar och avvägningar företag gör vid redovisningen av posterna. Att endast begränsad forskning tidigare bedrivits inom området gjorde att vi valde att kartlägga i vilken omfattning posterna redovisas och hur väl upplysningskraven i standarden följs. Stora och små bolag har ofta olika förutsättningar och motiv vid redovisningen och vi fann det därför av intresse att undersöka om det fanns skillnader mellan grupperna. IASB har lagt fram ett omdiskuterat utkast med förslag på förändringar i IAS 37 och vi valde därför att undersöka vad dessa förändringar kan komma att innebära.

Syfte: Uppsatsens syfte är att undersöka hur tillämpningen av IAS 37 ser ut bland svenska börsnoterade bolag. Undersökningen avser att kartlägga i vilken omfattning bolagen redovisar avsättningar och eventalförpliktelser enligt IAS 37 och hur väl de upplysningskrav som ställs efterlevs. Den avser vidare att ge en bakgrund till de resultat som kommer fram vid kartläggningen, genom att belysa de avvägningar som ligger bakom företagens redovisningsval och vilka avvägningar som görs gällande de upplysningar som lämnas i årsredovisningen. Uppsatsen syftar även till att kartlägga om det finns någon skillnad i redovisningen mellan små och stora bolag, samt att kortfattat redogöra för vad de framtida förändringarna av IAS 37 kan komma att innebära.

Metod: Uppsatsen har kombinerat kvantitativ och kvalitativ metod, med tyngdpunkt på kvantitativ metod. Primärdata har insamlats genom intervjuer med två redovisningsspecialister. Sekundärdata har insamlats genom granskningar av samtliga 269 svenska börsbolags årsredovisningar.

Resultat och slutsatser: IAS 37 har inte orsakat några större problem för företag eller intressenter. Orsaken är troligtvis att avsättningar och eventalförpliktelser generellt utgör en mycket liten andel av balansomslutningen, vilket framkom i den kvantitativa studien. Resultaten överensstämmer bra med den ekonomiskt riktiga bilden enligt respondenterna i studien. De menade att företagen generellt vill redovisa avsättningar och eventalförpliktelser på rätt sätt, och att det inte är de posterna som används för att jämna ut resultatfluktuationer. Vidare framkom det att lite mer än hälften av bolagen följer upplysningskraven i IAS 37 bra, men att det finns stor potential för förbättring. Studien visar också att redovisningen skiljer sig mellan små och stora bolag både gällande omfattning och upplysningar. Stora bolag redovisar posterna i större omfattning och lämnar bättre upplysningar. Gränsdragningsproblematiken varierar beroende på vilken typ av affärstransaktion det rör sig om samt vilken grad av osäkerhet som ligger bakom. Rörande framtiden var slutsatsen att förändringarna inte kommer att påverka företagens redovisning med någon avsevärd skillnad.

Förslag till fortsatt forskning: Ett uppslag är att undersöka effekterna av förändringarna i IAS 37 för att se om våra antaganden om framtiden är riktiga genom att jämföra med resultaten som framkommit i denna uppsats. En annan intressant infallsvinkel skulle vara att undersöka hur användare av årsredovisningarna uppfattar förändringarna, exempelvis om de anser att användarvänligheten förbättras.

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till vår handledare Marie Lumsden för hennes hjälp, engagemang och tillgänglighet under uppsatsens gång.

Vi vill även tacka redovisningsspecialisterna som tagit sig tid att medverka i vår uppsats.

Göteborg den 1 juni 2007

Carina Liljekvist

Carin Tidman

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	1
1.1 BAKGRUND	1
1.2 PROBLEMDISKUSSION OCH FORSKNINGSFRÅGOR	2
1.4 SYFTE.....	4
1.5 AVGRÄNSNINGAR.....	4
2 METOD	5
2.1 UNDERSÖKNINGSANSATS	5
2.2 DATAINSAMLING	6
2.2.1 DATAINSAMLING TILL DEN TEORETISKA REFERENSRAMEN	6
2.3 STUDERAD POPULATION.....	6
2.4 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT – KVANTITATIV UNDERSÖKNING	7
2.4.1 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT – REDOVISNING AV AVSÄTTNINGAR OCH EVENTUALFÖRPLIKTELSE	7
2.4.2 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT – UPPLYSNINGSGRANSKNING	8
2.5 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT – KVALITATIV UNDERSÖKNING	9
2.6 RELIABILITET OCH VALIDITET	10
3 TEORETISK REFERENSRAM	12
3.1 DE KONTINENTALA OCH ANGLOSAXISKA REDOVISNINGSTRADITIONERNA	12
3.2 CENTRALA UTGÅNGSPUNKTER FÖR IAS 37	13
3.2.1 NUVARANDE OCH FRAMTIDA REGLERING	14
3.3 MOTIV TILL REDOVISNINGSVÄL	16
3.3.1 INSTITUTIONELL TEORI	18
3.4 BEHOV AV UPPLYSNINGAR	18
3.4.1 NYTTA OCH KOSTNAD.....	18
3.4.2 INFORMATIONASASYMMETRI	19
3.4.3 AGENT- PRINCIPALTEORI	19
3.5 SAMMANFATTNING AV DEN TEORETISKA REFERENSRAMEN	20
4 EMPIRI OCH ANALYS	21
4.1 UNDERSÖKNINGSRESULTAT - REDOVISNINGEN AV AVSÄTTNINGAR OCH EVENTUALFÖRPLIKTELSE	21
4.1.1 OMFATTNING AV REDOVISADE AVSÄTTNINGAR FÖR HELA POPULATIONEN.....	21
4.1.2 SKILLNADER MELLAN SMÅ OCH STORA BOLAG - AVSÄTTNINGAR	22
4.1.3 OMFATTNING AV REDOVISADE EVENTUALFÖRPLIKTELSE	22
4.1.4 SKILLNADER MELLAN SMÅ OCH STORA BOLAG - EVENTUALFÖRPLIKTELSE	23
4.1.5 RESPONDENTERNAS KOMMENTARER	24
4.1.6 ANALYS AV MOTIV TILL REDOVISNINGSVÄL	25
4.2 UNDERSÖKNINGSRESULTAT - UPPLYSNINGAR KRING AVSÄTTNINGAR OCH EVENTUALFÖRPLIKTELSE	28
4.2.1 ALLMÄNNA TENDENSER - UPPLYSNINGAR	28
4.2.2 SKILLNADER MELLAN SMÅ OCH STORA BOLAG	28
4.2.3 RESPONDENTERNAS KOMMENTARER KRING LÄMNADE UPPLYSNINGAR.....	30
4.2.4 ANALYS AV REDOVISNINGEN AV UPPLYSNINGAR.....	30
4.3 RESPONDENTERNAS KOMMENTARER KRING FÖRÄNDRINGARNA AV IAS 37	32
4.3.1 ANALYS AV FRAMTIDA FÖRÄNDRINGAR I IAS 37	32
5 SLUTSATS OCH SLUTDISKUSSION	34
5.1 SLUTSATS.....	34
5.2 SLUTDISKUSSION OCH FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING	37
5.2.1 SLUTDISKUSSION	37
5.2.2 FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING	38
6 KÄLLFÖRTECKNING	39
6.1 BÖCKER	39
6.2 ARTIKLAR	40
6.3 BOKUTKAST	41

6.4 LAGAR OCH REKOMMENDATIONER	41
6.5 ELEKTRONISKA DOKUMENT	41
6.6 UPPSATSER.....	42
6.7 INTERVJUER	42
7 BILAGOR.....	I
BILAGA 1 ANTAL FÖRETAG NOTERADE PÅ STOCKHOLMSBÖRSEN 2007-04-11	I
BILAGA 2 IAS 37 UPPLYSNINGSKRAV FÖR AVSÄTTNINGAR OCH EVENTUALFÖRPLIKTELSER.....	II
BILAGA 3 GRAFER -UNDERSÖKNING AVSÄTTNINGAR	III
BILAGA 4 GRAFER -UNDERSÖKNING EVENTUALFÖRPLIKTELSER	VI
BILAGA 5 GRAFER – BEDÖMNING AV UPPLYSNINGSNÖTER	IX
BILAGA 6 INTERVJUFRÅGOR	XII

1 Inledning

I det inledande kapitlet beskrivs undersökningens bakgrund och en problemdiskussion förs. Diskussionen ligger till grund för de forskningsfrågor som uppsatsen behandlar. Inledningen klargör avslutningsvis syftet med uppsatsen samt vilka avgränsningar som gjorts.

1.1 Bakgrund

Dagens redovisningsprinciper har vuxit fram parallellt med samhällets utveckling sedan 1400-talet. Hur redovisningen utvecklats i olika länder har till stor del varit beroende av hur ägarstrukturen i företag sett ut och två förgreningar kan urskiljas, den anglosaxiska och den kontinentala. Den kontinentala traditionen har sitt ursprung i den romerska rätten. Den är utpräglad legalistisk och sätter försiktighet och borgenärer i fokus. Den anglosaxiska traditionen bygger i högre grad på sedvanerätt. Då aktieägarna är den viktigaste intressenten har försiktigheten till viss del åsidosatts för att ge en "true and fair"¹ bild av företagets verksamhet (Smith 2006). Idag pågår en allt intensivare globalisering av kapitalmarknaden och ett behov av harmonisering mellan olika länders redovisningsprinciper har därför uppstått. Den internationella standardiseringen innebär att den anglosaxiska traditionen har fått ett större inflytande på bekostnad av den kontinentala. Det ger företagen en större frihet att fatta beslut som speglar den ekonomiskt riktiga bilden i deras redovisning (Damant 2001). Standardisering har huvudsakligen skett inom ramen för den professionella organisationen IASB² (Choi et al 1999). Det har bland annat tagit sig uttryck i att EU³ år 2002 antog IAS-förordningen, vilket innebär att alla concernbolag inom EU från och med år 2005 måste tillämpa IASB:s standards, IAS/IFRS⁴. IASB samarbetar även kring harmoniseringsfrågor med FASB⁵, som är dess amerikanska motsvarighet (Smith 2006). Målet med harmoniseringsarbetet som pågår är enligt Buisman (2007) att regelverken ska vara likvärdiga 2009.

IASB fastställde 1989 en föreställningsram för upprättande av finansiella rapporter. Föreställningsramens syfte är främst att fungera som ett hjälpmedel och som vägledning för de normgivare som utvecklar och tar fram nya standarder. Vidare är föreställningsramen ett viktigt verktyg för användarna av IAS/IFRS då den ger riktlinjer gällande tillämpning, bland annat genom begreppsdefinitioner. I föreställningsramen definieras en skuld som en befintlig förpliktelse som företaget har till följd av inträffade händelser, och som förväntas ge ett utflöde av resurser som innefattar ekonomiska fördelar (FAR 2006). Inom redovisning finns det tre typer av framtida ekonomiska förpliktelser; skulder, avsättningar och eventalförpliktelser. Både skulder och avsättningar möter IASB:s skullddefinition, men för avsättningar råder osäkerhet gällande tidpunkt för infriande och exakt belopp. För eventalförpliktelser är osäkerheten ännu större och de möter därför inte skullddefinitionen.

¹ Det finns ingen exakt svensk översättning som motsvarar det engelska begreppet "true and fair", utan termen verkligt värde används.

² International Accounting Standards Board

³ Europeiska Unionen

⁴ International Accounting Standards/International Financial Reporting Standards

⁵ Financial Accounting Standards Board

IAS 37 behandlar avsättningar och eventalförpliktelser, med undantag av förpliktelser som regleras specifikt av andra standarder (Smith 2006).

Avsättningar och eventalförpliktelser är relativt nya begrepp inom svensk redovisning och infördes först i samband med EU-inträdet då ÅRL⁶ uppdaterades för att överensstämma med EG:s redovisningsdirektiv. Regelverket angav övergripande riktlinjer, men inga detaljer. Avsättningar särskiljdes från skulder i balansräkningen och började redovisas under en egen rubrik för att läsaren lättare skulle kunna utläsa var det finns värderingsproblem och osäkerhet. Eventalförpliktelser tas inte upp i balansräkningen då beräkningsmöjligheten är för låg och osäkerheten för hög, men information om posten bör lämnas i årsredovisningen. RR 16⁷ trädde i kraft 2002 och angav mer detaljerade regler kring avsättningar och eventalförpliktelser. Den innebar en god överensstämmelse med IAS 37, som formellt trädde ikraft för noterade bolag 2005 (Pettersson 2007).

På sikt kan även eventalförpliktelser komma att tas upp i balansräkningen. IASB har lagt fram ett omdiskuterat utkast om ändringar i IAS 37 som beräknas börja tillämpas tidigast 2009 (Pettersson 2007). Ändringarna innebär att standarden närmar sig US GAAP⁸. Termen avsättningar kommer att ersättas med icke-finansiella skulder och eventalförpliktelser försvinner helt som begrepp. Syftet är att den nya standarden ska tillämpas för alla former av icke-finansiella skulder som inte omfattas av andra standarder. Redovisningen i balansräkningen är idag kopplad till en bedömning om att sannolikheten för ett utflöde av resurser är mer än 50 %. Om sannolikheten är mindre än 50 % redovisas posten inom linjen som en eventalförpliktelse. Förändringen innebär att så snart ett företag har en ovillkorad skyldighet att betala kommer förutsättningen för skuldredovisning att vara uppfylld, och skulden ska tas upp i balansräkningen. Osäkerhet som kan finnas gällande belopp och tidpunkt för infriande ska avspeglas i hur den icke-finansiella skulden värderas. En konsekvens av ändringen är att många fler åtaganden än idag kommer att uppfylla definitionen av en icke-finansiell skuld och därmed påverka balansomslutning och resultat (Rundfelt 2005).

1.2 Problemdiskussion och forskningsfrågor

Avsättningar och eventalförpliktelser är viktiga bedömningsposter som regleras av IAS 37. Det finns begränsad forskning om tillämpningen och det är därför av intresse att undersöka hur stora värden som redovisas som avsättningar respektive eventalförpliktelser av noterade bolag. Vi avser även att undersöka om redovisningen skiljer sig mellan stora och små bolag. Ovanstående resonemang leder fram till uppsatsens första forskningsfråga:

I vilken omfattning redovisar företag avsättningar respektive eventalförpliktelser? Finns det någon skillnad mellan stora och små bolag och hur ser den skillnaden i så fall ut?

⁶ Årsredovisningslagen

⁷ Då Redovisningsrådets rekommendation 16 i princip utgör en direktöversättning av IAS 37 kommer vi fortsättningsvis använda IAS 37 där RR 16 då är inräknat. Undantag görs i avsnitt där det är mer informativt att använda RR 16.

⁸ Generally Accepted Accounting Principles

Ström (2006) argumenterar för att en hög upplysningsnivå från företagens sida motverkar informationsasymmetri på marknaden. Det ger ett bättre beslutsunderlag för aktieinvestorer och kapitalmarknaden i stort samt en effektivare kapitalallokering. Informationen ligger till grund för att rätt ekonomiska beslut fattas och i många fall sänks även kostnaden för eget kapital. IASB arbetar för en ökad transparens och ställer höga krav på att företag lämnar upplysningar. Den finansiella rapporteringen bör förmedla transparent information vars innehåll är förhållandevis okomplicerat och lättförståeligt. Syftet är att förmedla meningsfull information som ska fungera som grund för olika användares ekonomiska beslut (Schroeder et al 2001). Införandet av IAS 37 innebar att upplysningskraven gällande avsättningar och eventalförpliktelser ökade markant. Det är därför av intresse att se hur och på vilket sätt företag uppfyller de ökade kraven genom att granska den information som lämnas i årsredovisningarna. Enligt ett flertal studier som Ström (2006) hänvisar till så finns det ett positivt samband mellan företagsstorlek och den mängd information som lämnas. Även Hammar och Hermansson (2006) har i en tidigare undersökning påvisat att stora bolag generellt sett innehar större kompetens och lägger mer resurser på redovisning än mindre bolag. Vi vill därför undersöka huruvida nivån på de upplysningar som lämnas skiljer sig mellan stora och små bolag för att se om det är någon skillnad mellan grupperna. Det här leder fram till uppsatsens andra forskningsfråga:

Hur möter företagen IAS 37:s upplysningskrav? Finns det någon skillnad mellan stora och små bolag och hur ser den skillnaden i så fall ut?

Beträffande IAS 37 har företag i Sverige haft en period på fem år, sedan införandet av RR 16 2002, för att anpassa sig till det nya regelverket. Alltsedan införandet av IAS-förordningen har det varit en hög intensitet beträffande förändringar i olika standarder och i dagsläget finns det förslag om att ytterligare nya förändringar som även berör IAS 37 kommer att ske inom några år. Av den anledningen är det intressant att undersöka hur företag har klarat av att möta nuvarande normer. Som ovan nämnt har det skrivits mycket lite om hur tillämpningen av IAS 37 ser ut, och det har varit svårt att få fram information. För att ge en bakgrund till de två frågorna ovan finner vi det därför av intresse att intervjua två redovisningsspecialister som har inblick i hur tillämpningen av IAS 37 ser ut och vilka avvägningar och motiv som ligger bakom företagens redovisningsval och den information de lämnar. Resonemanget leder fram till uppsatsens tredje forskningsfråga:

Vilka avvägningar anser redovisningsspecialister att företagen gör i samband med bedömningar och lämnade notuppgifter kopplat till IAS 37? Finns det någon skillnad mellan stora och små bolag och hur ser den skillnaden i så fall ut?

Enligt Guvé (2004) är det i de flesta sammanhang inte intressant att tala om bedömningar i termer av rätt och fel då en bedömning inte kan vara perfekt. Däremot ger bedömningar uttryck för ansvarsfullhet och kompetens ur ett företagsperspektiv. Värderingen av avsättningar och eventalförpliktelser kan vila på rent statistiska grunder där väntevärden⁹

⁹ Väntevärde är medelvärde på ett försöks utfall om försöket upprepas ett oändligt antal gånger.

nyttjas för beloppen som avsätts. Vid enstaka åtaganden grundas avsättningar och eventualförpliktelser idag på det mest sannolika utfallet, typvärdet¹⁰ (Smith 2006). Förslaget gällande kommande förändringar i IAS 37 berör hur poster kommer att klassificeras och är mycket omdiskuterat (Rundfelt 2006). Detta utgör bakgrunden till uppsatsens fjärde forskningsfråga:

Hur ser redovisningsspecialisterna på utkastet med förändringar av IAS 37?

1.4 Syfte

Uppsatsens syfte är att undersöka hur tillämpningen av IAS 37 ser ut bland svenska börsnoterade bolag. Undersökningen avser att kartlägga i vilken omfattning bolagen redovisar avsättningar och eventualförpliktelser enligt IAS 37 och hur väl de upplysningskrav som ställs efterlevs. Den avser vidare att ge en bakgrund till de resultat som kommer fram vid kartläggningen, genom att belysa de avvägningar som ligger bakom företagets redovisningsval och vilka avvägningar som görs gällande de upplysningar som lämnas i årsredovisningen. Uppsatsen syftar även till att kartlägga om det finns någon skillnad i redovisningen mellan små och stora bolag, samt att kortfattat redogöra för vad de framtida förändringarna av IAS 37 kan komma att innebära. Studien görs ur ett allmänt intressentperspektiv och avsikten är att dra generella slutsatser om hur tillämpningen ser ut. Med begreppet intressent avses de som använder informationen i årsredovisningen vid beslutsfattande, såsom ägare, investerare och långivare. Uppsatsen syftar till att ge ett empiriskt bidrag gällande hur tillämpningen av IAS 37 ser ut då endast begränsad forskning tidigare bedrivits inom ämnesområdet i Sverige.

1.5 Avgränsningar

Uppsatsens forskningsområde är begränsat till att endast beröra de avsättningar och eventualförpliktelser som IAS 37 omfattar. Standarden behandlar även eventualtillgångar, men dessa berörs inte i studien av anledningen att det sällan tillämpas av svenska företag. Studien är även begränsad till att innefatta noterade företag på XSTO¹¹. Syftet är att dra generella slutsatser om tillämpning och eventuella skillnader mellan olika storleksgrupper av företag och skillnader i redovisningen mellan olika branscher lämnas därför utan hänsyn. Vi har också valt att utelämna mellanstora bolag och endast inrikta oss på små respektive stora bolag i vår jämförande studie för att tydligare kunna avgöra om tillämpningen skiljer sig mellan grupperna.

¹⁰ Typvärde är det värde som förekommer flest gånger i ett statistiskt material.

¹¹ Stockholmsbörsen, OMX Stockholm

2 Metod

I metodavsnittet beskrivs det praktiska genomförandet av uppsatsen genom en redogörelse över vilka metodval som gjorts, hur informationsinsamling genomförts och hur undersökningsobjekt valts. Även uppsatsens validitet och reliabilitet diskuteras. Det övergripande syftet är att ge läsaren möjlighet att lättare avgöra hur rättvisande den bild som framställs är.

2.1 Undersökningsansats

Enligt Andersson (1998) har en undersöknings kunskapssyfte avgörande inflytande på vad och hur man undersöker något. Uppsatsen klassificeras som en *deskriptiv* undersökning, vilket innebär att vi kommer att beskriva de resultat vi kommer fram till i studien och belysa de skillnader vi finner mellan små och stora företag. Empiridelen kommer till stor del att baseras på statistiska data, vilket kännetecknar beskrivande undersökningar (Lundahl och Skärvad 1999).

Det finns två traditionella angreppssätt inom samhällsvetenskapen - *kvantitativa* och *kvalitativa metoder*. Den viktigaste skillnaden mellan metoderna är på vilket sätt siffror och statistik används (Holme och Solvang 1997). Den kvantitativa metoden är inriktad på hur man mäter olika företeelser och samband emellan dessa. Resultatet används för att beskriva eller förklara ett fenomen och grundas på data som kan kvantifieras. Den kvalitativa metoden är inriktad på tolkning och förståelse med syfte att beskriva, analysera och förstå beteendet hos enskilda personer eller grupper med utgångspunkt från dem som studeras. Med ett kvalitativt angreppssätt kan man dra enskilda slutsatser om enheterna som undersöks (Lundahl och Skärvad 1999). Holme och Solvang (1997) menar att kvantitativa och kvalitativa undersökningsansatser med fördel kan kombineras. Vi har i huvudsak valt att använda oss av en kvantitativ metod då uppsatsen syftar till att dra generella slutsatser kring hur upplysningskraven efterföljs och i vilken omfattning avsättningar och eventalförpliktelser redovisas, samt klarlägga om det finns någon skillnad mellan små och stora bolag. Styrkan med en kvantitativ studie är vi tillåts dra generella slutsatser utifrån resultaten, eftersom tillvägagångssättet vid granskningen är standardiserat. Varje årsredovisningsgranskning utgår från samma kriterier. Den kvantitativa metoden kommer att kompletteras med kvalitativa inslag, i form av intervjuer med två redovisningsspecialister. Intervjuerna berör redovisningsspecialisternas syn på företagens bedömningar och lämnade notuppgifter och syftar till att ge en bakgrundsbild till den kvantitativa studiens resultat genom nya infallsvinklar och att öppna upp för en mer utvecklad diskussion kring ämnesområdet. Intervjuerna kommer också att ge oss en större kunskap och förståelse för forskningsområdet. Fördelen med ett kvalitativt inslag är enligt Holme och Solvang (1997) att man kan vara flexibel i förhållande till de erfarenheter som görs under undersökningen och tillåts korrigera och diskutera kring eventuella oriktigheter. Styrkan i den kvalitativa intervjun är att undersökningspersonen är mindre styrd av forskaren. En nackdel med kvalitativa intervjuer är att jämförbarheten mellan de två specialistintervjuerna är låg eftersom varje utlåtande är unikt (Holme och Solvang 1997).

2.2 Datainsamling

Enligt Patel och Davidsson (2003) finns det två olika typer av data som kan insamlas i en studie. Närheten till informationslämnaren är det som särskiljer dem. *Primärkällor* kännetecknas av ögonvittnesskildringar och förstahandsrapporteringar medan *sekundärkällor* innefattar övrig information som inte bygger på direkta observationer. Empirin i föreliggande uppsats innehåller källor av båda slag men med en tonvikt på insamlad kvantitativ sekundärdata.

Den kvantitativa sekundärdatan består av årsredovisningar från 2005, 2005/2006 och 2006 från de 269 företagen i undersökningen. Vi har genomgående använt den senast utgivna rapporten och endast i ett fåtal fall fanns inte årsredovisningen för 2006 att tillgå. Samtliga årsredovisningar samlades in i elektroniskt format från företagets hemsidor. Vi anser att årsredovisningarnas format inte har haft någon negativ effekt på granskningen och dess trovärdighet och tillförlitlighet. Årsredovisningarna har granskats i syfte att besvara de två första forskningsfrågorna och alla beräkningar i undersökningen är baserade på data från dessa.

Den kvantitativa sekundärdatan kompletterades med kvalitativ primärdata i form av intervjuer med två redovisningsspecialister. Vi kontaktade redovisningsspecialisten Jan Hanner på Öhrlings PricewaterhouseCoopers och Harald Jagner som är redovisningsspecialist och Senior Manager på Deloitte i Göteborg. Vi fick kontakt med båda genom studentkoordinatorerna på respektive revisionsbyrå. Vi valde Deloitte och Öhrlings PricewaterhouseCoopers eftersom de är två av de största revisionsbyråerna i Sverige som i stor utsträckning arbetar med börsnoterade bolag och har insikt i IAS-relaterad problematik.

2.2.1 Datainsamling till den teoretiska referensramen

Då endast mycket begränsad forskning tidigare bedrivits inom vårt ämnesområde har vår teoretiska referensram primärt baserats på en litteraturgenomgång där redovisningsteorier från earnings management-, income smoothing-, disclosure- och bedömningslitteratur ligger till grund för de resonemang som förs. Vi har beställt böcker och doktorsavhandlingar från Ekonomiska biblioteket.

Utöver litteratur har vi i referensramen använt akademiska artiklar från databaserna Business Source Premier, FAR Komplet, Gunda och Libris. Vid sökningarna i databaserna har vi använt följande sökord: *IFRS, IAS, avsättningar, eventalförpliktelser, IAS 37, provisions, contingent liabilities, disclosure, legal disclosure, upplysningskrav, institutionell teori, bedömningar, information asymmetry, informationsasymmetri, agent- principalteori*. För att nå en hög tillförlitlighet har vi försökt att till största delen använda oss av artiklar som har genomgått en "review"-process. Vi har även använt oss av elektroniska källor i form av Stockholmsbörsens hemsida, IAS Plus, IASB:s och de fyra stora revisionsbyråernas hemsidor.

2.3 Studerad population

Uppsatsen syftar till att dra generella slutsatser kring i vilken omfattning avsättningar och eventalförpliktelser redovisas enligt IAS 37 och hur upplysningskraven efterföljs, samt om det finns någon skillnad mellan små och stora bolag. Sedan 2005 tillämpas IAS-förordningen

inom EU, vilket innebär att alla noterade koncerner måste redovisa enligt IAS/IFRS. Samtliga av dem utgör således potentiella undersökningsobjekt för uppsatsen. Vi har dock valt att begränsa oss till att undersöka svenska företag av praktiska skäl, såsom språkbarriärer och en begränsad tidsram för studien.

Den undersökta populationen är baserad på en lista innehållande alla bolag som var noterade XSTO den 11 april 2007. Det totala antalet noterade bolag uppgick till 269¹², varav antalet stora bolag var 66¹³, antalet mellanstora bolag 78¹⁴, samt antalet små bolag 125¹⁵. Definitionerna av storleksgrupperna överensstämmer med OMX:s definitioner (OMX). Vi har valt att göra en totalundersökning av alla bolag. Skälet till det är att vi vill kunna dra slutsatser kring forskningsfrågorna med statistisk säkerhet. Samtliga årsredovisningar för de 269 bolagen har granskats och de bolag som inte redovisade några avsättningar eller eventalförpliktelser föll bort. Urvalsgrupperna uppgick därefter till 55 stora bolag, 49 mellanstora bolag och 57 små bolag för avsättningar och motsvarande siffror för eventalförpliktelser var 52, 58 och 63.

2.4 Tillvägagångssätt – kvantitativ undersökning

Särskilda sifferuppgifter har insamlats från samtliga företags årsredovisningar i vår undersökning. Forskningsfrågorna har därefter legat till grund för en analys och granskning. Hur granskningen gjorts av den insamlade informationen och vilka kriterier vi haft som grund för att besvara respektive fråga beskrivs nedan. Tillvägagångssättet som presenteras är enhetligt för alla företag i den studerade populationen.

2.4.1 Tillvägagångssätt – redovisning av avsättningar och eventalförpliktelser

Den första forskningsfrågan avser att söka svar på i vilken omfattning avsättningar och eventalförpliktelser enligt IAS 37 redovisas. Avsättningar är en post som ingår i balansomslutningen. Att mäta avsättningar i absoluta tal för varje företag ger ingen representativ bild av hur de avsatta beloppen förhåller sig till varandra i urvalet. För att få ett bra underlag för jämförelse och analys har vi därför valt att beräkna avsättningar i procent av balansomslutningen. Eventalförpliktelser redovisas inte i balansräkningen, men för att kunna jämföra de olika bolagen har vi valt att räkna beloppet som om det skulle ha varit en del av balansomslutningen. Vi vill poängtera att värdena för eventalförpliktelser enbart är hypotetiska. Om de framtida förändringarna i IAS 37, som innebär att eventalförpliktelser kan komma att tas upp i balansräkningen, genomförs kommer eventalförpliktelser räknas fram med väntevärden. Undersökningen ger därför ingen relevant bild av hur stora värden som kan komma att redovisas i framtiden.

Varje årsredovisning i urvalet granskades och resultatet fördes in i ett Excel-ark. De siffror vi har valt att titta på är hur många procent av bolagen som redovisar posterna, hur stort

¹² Se bilaga 1 Antal företag noterade på Stockholmsbörsen 2007-04-11

¹³ Till stora bolag räknas de som har ett börsvärde på över en miljard Euro och är noterade på *Large cap*. Totalt är 70 stora bolag listade på XSTO Large cap. Fyra av dem har dock XHEL eller XICE som Home Exchange och lämnas därför här utan hänsyn.

¹⁴ Till medelstora bolag räknas de som har ett börsvärde mellan 150 miljoner och en miljard Euro och är noterade på *Mid cap*.

¹⁵ Till små bolag räknas de som har ett börsvärde under 150 miljoner Euro och är noterade på *Small cap*.

bortfallet är, hur stor del av balansomslutningen posterna utgör, medelvärde och medianvärde, dels för varje storleksgrupp och dels för hela populationen. Vi valde att använda oss av två decimalers exakthet i undersökningen, då många bolag redovisade så små poster att resultatet annars skulle ha blivit noll. I vissa fall räckte inte två decimaler, men vi ansåg inte att fler decimaler var motiverat då det minskar överblickbarheten och det rör sig om mycket små belopp. Utifrån studien gjordes först en analys av resultatet för hela populationen. Resultaten från de olika storleksgrupperna användes sedan för att jämföra och fastställa eventuella skillnader i redovisningens omfattning mellan stora och små bolag. Sammanställning av materialet och alla uträkningar har gjorts i Excel. För att hitta medianvärdet och ge en tydlig bild av hur spridningen ser ut i de undersökta grupperna gjordes även körningar i statistikprogrammet SPSS.

2.4.2 Tillvägagångssätt – upplysningsgranskning

Uppsatsens andra forskningsfråga berör hur väl företagen efterföljer upplysningskraven i IAS 37. För att klassificera nivån på den information som lämnats i årsredovisningarna har fyra olika bedömningskategorier fastställts utifrån kraven som ställs i standarden. Att vi valt en fyrgradig bedömningsskala motiveras av de antal krav som IAS 37 ställer. Fler eller färre bedömningsnivåer hade enligt vår bedömning gett en ökad gränsdragningsproblematik mellan de olika stegen och bedömningarnas precision hade försämrats. Regleringen av upplysningskraven kring avsättningar och eventalförpliktelser återfinns i punkterna 84, 85 och 86 i IAS 37, vilka berörs vidare nedan. Bedömningskategorierna för avsättningar och eventalförpliktelser graderas gemensamt i bokstavsordning enligt följande; A, B, C och D. A utgör den högsta nivån på upplysningar och D representerar att inga upplysningar lämnats.

Granskningen av hur väl företagen följer upplysningskraven kring avsättningar och eventalförpliktelser har gjorts genom en helhetsbedömning av den information som lämnats i årsredovisningarna. Företagen har därefter kategoriserats beroende på hur väl de uppfyller upplysningskraven. Klassificeringarna kan ha uppfyllts på olika sätt av företagen, genom olika kombinationer av kraven, då samtliga punkter i standarden enligt vår bedömning har samma relevans.

De krav som ställs på upplysningar för avsättningar specificeras i punkt 84 och 85¹⁶ och bedömningsskalan är baserad på dessa punkter.

Tabell 2.1: Bedömningsskala för avsättningar

Bedömning:	Klassificering:	Krav:
A	Mycket goda upplysningar	84: samtliga (a – e) + 85: två av (a-c)
B	Goda upplysningar	84: minst fyra av (a – e) + 85: en av (a-c)
C	Mindre goda upplysningar	Allt under B där upplysning lämnats
D	Inga lämnade upplysningar	Ingen upplysning lämnad

¹⁶ Se bilaga 2 IAS 37 Upplysningskrav för avsättningar och eventalförpliktelser

De upplysningar som ska lämnas kring eventualförpliktelser finns uppräknade i punkt 86¹⁷, vilken har legat till grund för utformningen av bedömningskalan.

Tabell 2.2: Bedömningskala för eventualförpliktelser

Bedömning:	Klassificering:	Krav:
A	Mycket goda upplysningar	86: samtliga (a-c)
B	Goda upplysningar	86: två av (a-c)
C	Mindre goda upplysningar	86: en av (a-c)
D	Inga lämnade upplysningar	Ingen upplysning lämnad

Bedömning A, mycket goda upplysningar, innebär att företaget följer de krav IAS 37 ställer. Upplysningarna som lämnats ger en mycket tydlig bild av varför avsättningen eller eventualförpliktelsen har gjorts, när den kommer att tas i anspråk och hur den har beräknats. Bedömning B, goda upplysningar, betyder att företaget till stor del följer upplysningskraven enligt IAS 37, men att det finns potential för förbättring. Upplysningarna som lämnats ger en bild av varför posten har redovisats etc., precis som för bedömning A, men informationen som lämnats är inte lika specificerad och vissa uppgifter saknas. Bedömning C, mindre goda upplysningar, innebär att företaget efterföljer upplysningskraven mindre bra. Företaget har i sin redovisning lämnat information om posterna, men den är mycket knapphändig och viktiga delar finns inte med. Det finns mycket som behöver förbättras för att användaren ska få en tydlig bild av de affärshändelser och motiv som ligger bakom posten. Bedömning D, inte lämnade upplysningar, betyder att företaget redovisar avsättningar eller eventualförpliktelser enligt IAS 37, men att företaget inte lämnat några upplysningar. Posterna finns bara redovisade till belopp i balansräkningen eller inom linjen.

Varje årsredovisning i urvalet granskades och resultatet fördes in i ett Excel-ark. Därefter gjordes körningar i statistikprogrammet SPSS för att få fram hur fördelningen mellan de olika bedömningskategorierna såg ut, dels för hela populationen och dels för små respektive stora bolag. Resultaten från de olika storleksgrupperna användes sedan för att jämföra och fastställa eventuella skillnader i redovisningens omfattning mellan stora och små bolag. En sammanställning av resultaten och alla uträkningar gjordes i Excel.

2.5 Tillvägagångssätt – kvalitativ undersökning

Den kvalitativa intervjun kännetecknas av att fasta svarskategorier saknas och påminner ofta om ett vanligt samtal (Andersson 1998). De kvalitativa inslagen i studien bestod i att två redovisningsspecialister intervjuades. Diskussionernas utgångspunkter under intervjuerna¹⁸ var följande:

- De avvägningar som företagen gör vid redovisningsval.
- De avvägningar som ligger bakom den information företagen lämnar.
- Hur de ser på de eventuella framtida förändringarna av IAS 37.
- De resultat som framkommit i den kvantitativa studien.

¹⁷ Ibid

¹⁸ Se bilaga 6 Intervjufrågor

Intervjuerna var delvis strukturerade. Fördelen med delvis strukturerade intervjuer är att vi kunde genomföra en mer djupgående intervju, eftersom vi hade större kunskap inom ämnesområdet efter den kvantitativa undersökningen. Vi gavs även viss frihet att vara öppna för nya infallsvinklar, samtidigt som vi utgick från bestämda punkter (Andersson 1998). Intervjuerna pågick i cirka 60 minuter och de förutbestämda stickorden bockades av under tiden. Dokumentationen gjordes genom att båda författarna tog anteckningar manuellt och en gemensam sammanställning gjordes direkt efter intervjun.

2.6 Reliabilitet och validitet

För att få svar på hur tillförlitliga och vilken trovärdighet de mätningar som görs har i en kvantitativ undersökning bör reliabilitet och validitet undersökas (Lundahl och Skärvad 1999). Reliabilitet handlar om tillförlitlighet och är ett mått på i vilken grad en metod eller ett tillvägagångssätt ger samma resultat vid olika tillfällen givet att andra omständigheter är lika (Bell 2000). Personer tolkar saker på olika sätt, vilket kan påverka mätningens tillförlitlighet. Det kan undvikas genom att flera olika observatörer är inblandade och att de innan undersökningen startar kommer överrens om hur tolkning och utvärdering ska ske (Patel et al 2000). Att undersökningen av vår första forskningsfråga utgår från sekundärdata i form av årsredovisningar har en positiv inverkan på uppsatsens reliabilitet. Årsredovisningarna är framställda av någon annan och vi som författare har inte kunnat påverka den insamlade informationen.

Vid analysen av hur väl upplysningskraven efterföljts användes en bedömningsskala. Att vi själva har tagit fram den har en negativ inverkan på reliabiliteten. För att minimera vår påverkan valde vi att använda punkterna i IAS 37 som berör upplysningar direkt som grund för bedömningsskalan. Vår påverkan är därmed begränsad till gränsdragningen mellan de olika bedömningsnivåerna. För att öka reliabiliteten valde vi även att använda samma typ av bedömningskategorier i de mätningar som gjordes. Även samma uträkningsmodeller, indikatorer, användes för både avsättningar och eventalförpliktelser. Siffrorna som användes i undersökningen lades in i ett Excel-ark manuellt, vilket medför en risk att fel siffror har använts. För att minska risken för felbedömningar och räknefel har alla årsredovisningar granskats två gånger. Reliabiliteten har även påverkats av den kvalitativa studien. Utfallet av en intervju påverkas mycket av hur och vem en fråga ställs och vem som tolkar svaret. För att förbättra reliabiliteten har båda författarna medverkat vid intervjuerna och för att öka jämförbarheten mellan resultaten av de två intervjuerna valde vi att använda samma stickord i båda intervjuerna.

Validitet handlar om trovärdighet och är ett mått på huruvida det som mäts är det som är ämnat att mätas (Bell 2000). Validiteten är beroende av vad som mäts och om det är klargjort i frågeställningen (Holme och Solvang, 1997). Uppsatsens kvantitativa del syftar till att undersöka i vilken omfattning avsättningar och eventalförpliktelser redovisas samt vilken kvalitén på de upplysningar som lämnats i årsredovisningarna. Årsredovisningarna utgör företagets faktiska redovisning och användningen av dessa ger uppsatsen hög validitet. Att forskningsfrågorna besvaras genom en totalundersökning av noterade bolag ger också studien en hög validitet. Validiteten skiljer sig dock mellan de olika forskningsfrågorna. Den första forskningsfrågan har högst validitet, då den endast utgår från siffrorna i årsredovisningarna.

Validiteten påverkas negativt av att vi med säkerhet inte vet om de formler vi valt för att analysera årsredovisningarna är de mest optimala. Den andra forskningsfrågan har lägre validitet då betygsskalan är utformad av författarna. Att vi har använt oss direkt av reglerna i IAS 37 minskar den negativa påverkan. Även jämförelsen mellan små och stora bolag har vissa validitetsproblem, vilket påverkas positivt av att vi gör en totalundersökning.

Den kvalitativa delen syftar till att klargöra vilka avvägningar och motiv som ligger bakom företagets redovisningsval. Även i den delen finns potentiella validitetsproblem. För att undersökningen ska mäta det den avser att mäta måste rätt frågor ställas. Det kan vara svårt att som intervjuare avgöra vilka frågor detta är. Att intervjuerna görs efter det att den kvantitativa studien gjorts förbättrar validiteten. Vi som författare har då större kunskap inom ämnet och kan därför på ett mer adekvat sätt avgöra vilka frågor som bör ställas.

3 Teoretisk referensram

Den teoretiska referensramen inleds med en beskrivning den kontinentala och anglosaxiska redovisningstraditionen. Den fortsätter sedan med en övergripande beskrivning av avsättningar och eventalförpliktelser, hur regelverket ser ut idag och hur det kan komma att se ut i framtiden. Därefter redogörs för olika teorier i syfte att förklara varför företag gör vissa redovisningsval. Kapitlet sammankopplar forskningsfrågorna med empirin som följer i nästa kapitel.

3.1 De kontinentala och anglosaxiska redovisningstraditionerna

Inom redovisningen kan två förgreningar urskiljas – den kontinentala och anglosaxiska redovisningstraditionen. Den kontinentala traditionen omfattar de västeuropiska länderna, med undantag av Storbritannien, Irland och Holland. Dessa tre, samt USA omfattas av den anglosaxiska traditionen. En bidragande orsak till att redovisningen utvecklats på olika sätt i de två grupperna är hur ägarstrukturen i företag historiskt sett ut. I de länder som tillhör den kontinentala traditionen har ofta banker, staten och familjeintressen haft ett stort ägarinflytande, till skillnad mot de anglosaxiska länderna där bolag i högre utsträckning varit börsnoterade och ägarspridningen därför varit större (Smith 2006).

Den kontinentala traditionen är legalistisk och bygger på lagstiftning. Borgenärerna är i fokus och försiktighetsprincipen tillämpas, vilket innebär att tillgångar värderas lågt och skulder högt. Formen för redovisningshandlingarna är hårt reglerad, och det finns en koppling mellan redovisningslagstiftning och skattelagstiftning. En riktig redovisning är den redovisning som stämmer med lagen. Värderingsfrågor gällande ekonomiskt riktiga värden berörs inte av lagstiftningen. Istället anger den civilrättsliga lagstiftningen det högsta tillåtna redovisade värdet och skattelagstiftningen det lägsta. Av skatteskal väljer företag ofta att värdera tillgångarna till det lägsta möjliga värdet, och skattereglerna har därför till stor del kommit att styra värderingen i redovisningen. Den anglosaxiska redovisningstraditionen bygger till stor del på sedvanerätt och rättspraxis. Nedskrivna lagar har haft en mycket liten påverkan och kopplingen mellan redovisning och beskattning har därför inte varit lika stark som i de kontinentala länderna. Istället har frikopplade värderingsregler använts. En riktig redovisning är en redovisning som ger en ”true and fair” bild av verkligheten, och bygger således på bedömningar. Redovisningsprofessionen har utvecklat egna regler för vad som anses utgöra ett ”true and fair value ” (Smith 2006).

Den ökade globaliseringen under de senaste decennierna har lett till att länderna som tillhör den kontinentala traditionen i allt större utsträckning kommit att anamma den anglosaxiska traditionen. Utvecklingen har främst skett inom organisationen IASB som utarbetar standarder inom redovisningsområdet inom ramen för den anglosaxiska traditionen. Som en följd av Storbritanniens inträde i EU har ”true and fair” upphöjts till en övergripande princip i EG:s redovisningsdirektiv, vilket fick sitt formella uttryck i den så kallade IAS-förordningen från 2002. Förordningen innebär att alla noterade bolag inom EU från och med 2005 ska upprätta sin koncernredovisning i enlighet med de standarder som utfärdats av IASB (Smith 2006).

3.2 Centrala utgångspunkter för IAS 37

Reglerna i IAS 37 har två syften. Det första är att ange lämpliga kriterier och värderingsgrunder för redovisningen av avsättningar, eventalförpliktelser och eventaltillgångar. Det andra är att reglera att tillräcklig information lämnas i årsredovisningen för att möjliggöra för användarna att förstå förpliktelsens ursprung, belopp och när den uppkommit. Reglerna baseras på de principer som finns i IASB:s föreställningsram. För att en skuld ska redovisas som en förpliktelse i balansräkningen krävs att den är befintlig, att den är baserad på en händelse i det förflutna, samt att det ska vara sannolikt att ett utflöde av resurser kommer att ske. Standarden syftar till att försäkra att endast verkliga förpliktelser redovisas. Eventalförpliktelser och eventaltillgångar ska därför inte redovisas i balansräkningen. Endast upplysningar ska lämnas (IAS Plus).

IASB:s föreställningsram ska vägleda dess styrelse när de utarbetar standards och vid utvecklingen att harmonisera redovisningsregler och rekommendationer. De grundläggande delarna i föreställningsramen är den finansiella rapportens syfte, den finansiella karaktärens kvalitativa information, den finansiella rapportens huvudgrupper och mätbarheten och erkännande av posterna i rapporten. Motivet till IASB:s föreställningsram är att fungera som en strukturerad teori om hur redovisningen bör vara och att ge vägledning till redovisningsfrågor som inte regleras av andra standarder (Fagerström och Lundh 2005). Föreställningsramen utgår från två grundläggande antaganden, det om bokföringsmässiga grunder och det om företagets fortlevnad, varefter krav ställs på vilka kvalitativa egenskaper som de finansiella rapporterna ska uppfylla. Bokföringsmässiga grunder innebär att bokföringen av en händelse ska ske när den inträffar, men resultatpåverkan sker i den period till vilken händelsen kan hänföras. Bokföringen ska ta hänsyn både till kostnader och intäkter som uppstår till följd av en inträffad händelse och dessa ska matchas med varandra i enlighet med matchningsprincipen. Kostnader och intäkter som hör ihop ska redovisas i samma period. För avsättningar och eventalförpliktelser tar det sig uttryck i att avsättningen, som belastar resultatet, görs i den period intäkten uppkommer. För eventalförpliktelser lämnas istället information i not. Antagandet om företagets fortlevnad, betyder att företaget antas bedriva fortsatt verksamhet under överskådlig tid. Det gör att ett behov av att periodisera intäkter och kostnader uppstår. Fortlevnadskriteriet används för att motivera värdering utifrån den historiska kostnaden. Denna förväntas understiga nyttjandevärdet och leder till en försiktig värdering (Smith 2006).

Det anges fyra kvalitativa egenskaper i föreställningsramen; *begriplighet, relevans, tillförlitlighet och jämförbarhet*, mellan vilka en avvägning måste göras i varje enskilt fall (IASB). Respektive egenskap preciseras med hänvisning till olika principer och krav. Huvudkriteriet är att informationen ska vara relevant, vilket betyder att den ska vara användbar som beslutsunderlag. Informationen ska också vara begriplig så att mottagaren förstår innebörden. För att mottagaren ska kunna använda informationen krävs även att den är tillförlitlig. Redovisningen ska utgöra en korrekt bild, vilket innebär egenskaper såsom innehåll före form, neutralitet och fullständighet. Jämförbarhet är en egenskap som det finns två aspekter på. Den ena är mottagaren av informationen måste kunna jämföra ett och samma företag över tiden. Den andra aspekten är att mottagaren måste ges möjlighet att jämföra olika företag med varandra. Företagets redovisning ska därför bygga på principer som är lämpade för den aktuella verksamheten och de ska tillämpas konsekvent över tid (Smith 2006).

Vid tillämpningen av IAS 37 är neutraliteten särskilt viktig. Bedömningar som företagen gör gällande en avsättnings eller eventalförpliktelses storlek ska vara neutrala, då redovisningen ska avbilda verkligheten. Kravet är till för att undvika manipulering av redovisningen till följd av personliga intressen hos den som redovisar att visa en mer fördelaktig bild av verkligheten än vad som är riktigt. De upplysningar som lämnas i årsredovisningen ska utgöra ett bra underlag för att bedöma neutraliteten. Det är därför viktigt att upplysningskraven följs (IAS Plus).

3.2.1 Nuvarande och framtida reglering

IAS 37 trädde i kraft den 1 juli 1999 och reglerar redovisning av alla avsättningar, eventalförpliktelser och eventaltillgångar med följande undantag:

- De som uppstår till följd av finansiella instrument som redovisas till verkligt värde.
- De som tillkommer till följd av kontrakt med verkställighet i framtiden¹⁹.
- De som uppstår genom försäkringsavtal.
- De som regleras av någon annan IAS/IFRS.

Standardens syfte är, som ovan nämnt, att fastställa att lämpliga redovisningskriterier och värderingsgrunder tillämpas på avsättningar, eventalförpliktelser och eventaltillgångar och att tillräckliga upplysningar om dessa poster lämnas i de finansiella rapporterna (Fagerström och Lundh 2005). Standarden skiljer mellan avsättningar som redovisas i balansräkningen och eventalförpliktelser som inte redovisas i balansräkningen. Eventaltillgångar redovisas inte heller i balansräkningen utan upplysningar ska i likhet med eventalförpliktelser lämnas i not (IAS 37).

Avsättningar definieras som skulder som är ovissa med avseende på belopp och den tidpunkt då de kommer att regleras. De ska redovisas i balansräkningen endast när ett företag har en legal eller informell befintlig förpliktelse till följd av en inträffad händelse. Det ska vara troligt att ett utflöde av resurser som utgör ekonomiska fördelar kommer att krävas för att reglera förpliktelsen samt att en tillförlitlig uppskattning av beloppet kan göras. Eventalförpliktelser definieras som möjliga förpliktelser som härrör från inträffade händelser vars förekomst kommer att bekräftas endast av att en eller flera osäkra framtida händelser som inte helt ligger inom företagets kontroll inträffar eller uteblir. Vidare ska eventalförpliktelser utgöra befintliga förpliktelser som är av den art att de inte kan redovisas som skuld eller avsättning. En eventaltillgång definieras som en möjlig tillgång som härrör från inträffade händelser och vars förekomst kommer att bekräftas endast av att en eller flera osäkra framtida händelser som inte helt ligger inom företagets kontroll inträffar eller uteblir (IAS 37).

Avsättningar ska prövas vid varje årsbokslut och justeras efter den mest aktuella uppskattningen. Om förutsättningarna förändras och det inte längre är troligt att ett utflöde av resurser kommer att ske ska det avsatta beloppet återföras. Framtida åtaganden, även om de är godkända av styrelsen, erkänns inte som avsättningar (IAS Plus). Detsamma gäller avsättningar för framtida rörelseföruster (Axelman et al 2003). Punkt 84 till 92 berör i detalj

¹⁹ Med kontrakt längre fram avses kontrakt där ingen av parterna har uppfyllt någon av sina förpliktelser, eller där båda parterna endast delvis, men i lika utsträckning, har uppfyllt sina förpliktelser.

vilken typ av upplysningar som ska lämnas för avsättningar, eventalförpliktelser och eventualtillgångar i årsredovisningen. Vid beräkningen av avsättningar kräver standarden att företaget har beaktat risk och osäkerhet, nuvärdesberäknat beloppet med hjälp av diskonteringsränta i de fall det är tillämpligt, att framtida händelser beaktats och att vinster inte beaktats vid en förväntad avyttring av tillgångar. Osäkerhet avseende avsättningsbeloppet hanteras olika beroende på omständigheterna. I de fall avsättningen avser en stor mängd transaktioner uppskattas förpliktelsen genom att alla tänkbara utfall vägs samman med deras sannolikheter, vilket innebär att väntevärdet avsätts. I de fall avsättningen avser enstaka förpliktelser kan det mest sannolika utfallet vara den bästa uppskattningen för det belopp som avsätts (IAS 37). En avsättning får inte heller tas i anspråk för andra än de kostnader som den ursprungligen var avsedd att täcka (Axelman et al 2003).

Vidare berör standarden gottgörelser avseende avsättningar, vilka uppstår om en del eller hela det belopp som krävs för att reglera en avsättning förväntas bli ersatt av en tredje part. En gottgörelse får enbart redovisas när det är så gott som säkert att den kommer att erhållas om företaget reglerar förpliktelsen. Gottgörelsen får då redovisas som en tillgång i balansräkningen och i resultaträkningen får det belopp som motsvarar denna dras av från den kostnad som motsvarar avsättningen. Det krävs ett antal upplysningar för varje slag av avsättningar, i synnerhet ett flertal för de som berör omstrukturering. För att företaget ska få redovisa omstrukturingskostnader som avsättningar ska det finnas en detaljerad och formell plan som bör innehålla upplysningar om vilken verksamhet som omfattas, anläggningar som kommer att behandlas, platser och funktioner som inkluderas, utgifter för omstruktureringen samt tiden för genomförandet av planen. Dessutom ska ett offentliggörande av planen ha genomförts eller att företaget påbörjat planen eller att förväntan bland de berörda har skapats. Den här typen av avsättningar ska enbart omfatta direkta kostnader hänförliga till omstruktureringen och inte till andra delar av verksamheten (IAS 37).

År 2002 lade IASB fram ett förslag om förändringar i IAS 37 som ett led i harmoniseringsarbetet mellan IASB:s och FASB:s regelverk. Ändringarna kommer att genomföras tidigast 2009 och den slutgiltiga utformningen är ännu inte fastställd. Det förslag som lagts fram innebär att termen avsättningar kommer att försvinna och ersättas med icke-finansiella skulder. Termerna eventualtillgångar och eventalförpliktelser kommer att försvinna helt. Syftet med ändringen är att den nya standarden ska tillämpas för alla former av icke-finansiella skulder som inte omfattas av andra standarder (IAS Plus).

Många av de poster som idag definieras som en eventualtillgång eller eventalförpliktelse kommer i framtiden anses uppfylla tillgångs- och skulldefinitionen. Att de idag inte finns med i balansräkningen beror i många fall inte på att definitionerna inte uppfylls, utan att det råder stor osäkerhet gällande infriandetidpunkt och belopp (IAS Plus). Det nya förslaget innebär att IASB konstaterar att alla kontraktensliga rättigheter och åtaganden kan delas in i två kategorier - *ovillkorade* och *villkorade*. *Ovillkorade* rättigheter och åtaganden uppfyller definitionen av en tillgång eller skuld och ska därför redovisas i balansräkningen. *Osäkerheten* som finns ska påverka till vilket belopp posten tas upp, men inte huruvida den redovisas i balansräkningen eller inte. Redovisningen i balansräkningen är idag kopplad till en sannolikhetsbedömning som innebär att sannolikheten för att förpliktelsen kommer att behöva infrias är över 50 %. Denna koppling försvinner med det nya förslaget. Så snart ett företag har

en ovillkorad skyldighet att betala är förutsättningen för skuldredovisning uppfyllt. Det innebär att istället för att som idag redovisa en avsättning endast när det är mer sannolikt än motsatsen att företaget behöver göra en utbetalning, ska avsättning göras för alla åtaganden där företaget är betalningsskyldigt förutsatt att det visar sig att företaget gjort något fel (Rundfelt 2006). Följden blir att många fler åtaganden kommer att uppfylla definitionen av en icke-finansiell skuld (IAS Plus).

Även när det gäller sättet att värdera skulden sker en ändring. Idag ska en avsättning göras "med det belopp som motsvarar den bästa uppskattningen av den utbetalning som krävs för att reglera åtagandet på balansdagen" (IAS 37). Värderingsavsnittet i utkastet utgår i stället ifrån att en avsättning ska göras "med det belopp som ett företag rationellt skulle betala för att reglera förpliktelsen på balansdagen eller för att överföra det till en tredje part" (IAS Plus). I utkastet framhålls att det sällan finns marknader som gör att det går att fastställa vad det skulle kosta att reglera ett åtagande på balansdagen. I stället föreskriver utkastet att väntevärdet ska användas, vilket motiveras med att den typen av beräkningsmetod sannolikt är den som skulle ligga till grund för prissättningen i en transaktion med en tredje part. Väntevärdesberäkningen är samma metod som är huvudalternativet i den nuvarande standarden (Rundfelt 2006).

Rundfelt (2006) menar att skillnaden mellan den nuvarande standarden och utkastet inte ska överdrivas. För den vanligaste typen av avsättningar kommer beloppet att fastställas på samma sätt som tidigare genom en sannolikhetsberäkning i form av väntevärde. Den största skillnaden mellan dagens reglering och utkastet ligger i att åtaganden som avser enstaka händelser ska redovisas i långt högre utsträckning än vad den nuvarande regleringen förespråkar.

3.3 Motiv till redovisningsval

Healy och Palepu (2001) konstaterar att forskning som berör företagsledningens redovisningsbeslut är uppdelat i två förgreningar. Det första området, *positive accounting theory*, behandlar företagsledningens redovisningsval medan det andra området, *voluntary disclosure*, handlar om företagsledningens val att lämna frivillig finansiell information. Uppsatsen kommer att fokusera på det första området som behandlar företagsledningens redovisningsval eftersom de upplysningar som forskningsfrågorna utgår ifrån är legalt reglerad.

Empiriska studier, som Healy och Palepu (2001) refererar till, har prövat om företagsledningen ändrar redovisningsmetoder i syfte att öka sin bonus eller att minska sannolikheten att ådra sig skatter. Studierna har visat på att det är ett fåtal företag som byter redovisningsprinciper för att öka sina vinster på kort sikt. Med ovanstående resonemang i åtanke finns det kompensationsincitament och en vilja att leva upp till investerarnas vinstkrav som gör att vissa företag väljer att redovisa på ett sätt som inte gynnar användarna av finansiella rapporter. Det kan relateras till att företag har motiv till att redovisa respektive inte redovisa avsättningar och återföringar av dessa vilka har en effekt på resultat- och balansräkning.

Bedömningar ska naturligtvis inte göras utifrån önskemål att styra resultatet. Att företagen tillåts göra bedömningar av avsättningar på egen hand medför en risk att de medvetet försöker påverka resultatet åt ett eller annat håll (Pettersson 2007). Arthur Levitt som är ordförande på Securities and Exchange Commission i New York argumenterar för att det är ett problem att företagen uppmuntras att redovisa starka resultat på bekostnad av en trovärdig och rättvisande redovisning. Levitt menar att företagen drivs till redovisning av kortsiktiga höga vinster i syfte att möta investerarnas avkastningskrav. En teknik som nyttjas för detta ändamål är bland annat "the Big Bath", som innebär att företagen redovisar stora kostnader genom att exempelvis göra stora avsättningar ett visst år. Efterkommande år skapas det goda resultat i takt med att avsättningarna upplöses (Levitt 1998). Motsatsen förekommer också, det vill säga att företagen kan avstå från att redovisa pliktiga avsättningar ett visst år. The Big Bath kan ske i anslutning till byte av VD eller ledningsgrupp (Pettersson 2007).

Vad som utgör en avsättning eller en eventalförpliktelse är en bedömningsfråga för företagsledningen. Guvé (2004) konstaterar i sin avhandling att regler är närvarande vid bedömningar, antingen genom praxis eller formulerande utifrån kriterier. Att bedöma handlar om att ta ställning utan att en slutgiltig säkerhet finns, vilket innebär att fel bedömningar kan göras. Vidare diskuterar Guvé (2004) ekonomiska bedömningar som innefattar en vidare förmåga än att enbart kunna räkna fram saker. Bedömningsfrågan innefattar en komplex process med ett flertal aspekter att ta i beaktning.

Eftersom företagen påverkas av de resultat de redovisar har ledningen ett intresse för vilka redovisningsval företaget gör. *Earnings management* är enligt Roychowdhury (2006) en inte ovanlig företeelse som en del företag ägnar sig åt och innebär enligt Scott (1997) att om ett företag står inför olika redovisningsval så kommer det att välja det som i högsta grad maximerar nyttan och/eller marknadsvärdet. Vidare innebär begreppet att företaget vill producera beslutsunderlag som bidrar till att fördelaktiga avtal upprättas (Scott 1997). Roychowdhury (2006) hävdar att vissa företag manipulerar sina aktiviteter för att undvika att redovisa förluster och för att möta analytikernas krav. Exempel på aktiviteter av det här slaget är att inte redovisa avsättningar som egentligen ska redovisas eller att avskrivningar görs i för långsam takt. Burgstahler och Dichev (1997) menar att det finns starka incitament för företagen att inte redovisa förluster. Författarna refererar till studier som visar på att målet för företagsledningen ofta är att bibehålla en konsistent trend av ökande vinster därför att det leder till högre P/E-multiplar. Det har även konstaterats utifrån studierna att i de fall den konsistenta vinsttrenden vänt har aktieutdelningen minskat kraftigt.

Enligt DeFond och Parker (1996) kan *income smoothing* betraktas som en avsiktlig utjämning av fluktuationer i företagets resultat kring ett förutbestämt mål i syfte att nå en önskvärd ekonomisk utveckling. Begreppet utgör en del av earnings management. Enligt studier som Scott (1997) hänvisar till så är en anledning till att företagen vill jämna ut fluktuationer i sina resultat relaterade till kompensationsavtal, där bonus utlovas till företagsledningen så länge resultatet ligger inom ramarna för avtalet. Ytterligare orsaker är att ett stabilt resultat är positivt ur ett belåningsperspektiv samt att kostnaden för eget kapital sänks (Scott 1997).

3.3.1 Institutionell teori

Institutionell teori utgör enligt DiMaggio och Powell (1991) ett angreppssätt för studier av sociala, ekonomiska och politiska fenomen. Teorin belyser hur organisationer formas, anpassas och utvecklas utifrån förändringar i den interna och externa omgivningen. Den beskriver organisationers strävan efter legitimitet i den samhälleliga kontext de befinner sig i. Målet för organisationen är att uppfattas som legitim av andra sociala aktörer i samhället, vilket görs genom anpassning till de normer och värden som är allmänt accepterade. Ju mer organisationen uppmärksammas och bevakas, ju viktigare är det att följa gällande normer och värderingar (DiMaggio och Powell 1991). Institutioner och den kulturella kontext företaget befinner sig i påverkar redovisningens utveckling, vilket framväxten av den kontinentala respektive anglosaxiska redovisningstraditionen exemplifierar (Smith 2006). Att den kulturella och sociala kontexten skiljer sig mellan olika länder och kulturer innebär att redovisningsprinciper utvecklade i en kulturell kontext kan få en delvis ny betydelse och ta tid att implementera i en annan kulturell kontext. Legitimering av en norm eller handlingsätt sker vanligen genom att organisationer med prestige accepterar lösningen. Synen på olika redovisningsfrågor i Sverige är relativt likartad och det leder till att legitimering av en ny norm sällan vållar några problem. En annan viktig aspekt på legitimitet är hur organiserad och specialiserad gruppen eller professionen är. Hög specialisering innebär ofta hög legitimitet och stort inflytande (Jönsson 1991).

3.4 Behov av upplysningar

Healy och Palepu (2001) menar att de lagstadgade upplysningar som företagen lämnar i finansiella rapporter, noter och andra former av uttalanden är av yttersta vikt för att kapitalmarknaden ska kunna fungera effektivt. En del företag väljer att ge ut information utöver den som är lagreglerad. Uppsatsen kommer att behandla de teorier om upplysningar som företagen lämnar vilka regleras av standarder och lagar. I en optimal värld attraheras investerare till investeringar men förhållandet kompliceras av två faktorer. För det första så vet företagsledningen mer om sin verksamhet än vad investeraren gör och har dessutom incitament att överdriva värdet på investeringen, vilket skapar informationsproblem för investeraren. Det andra problemet kan uppstå när investeraren väl har investerat. Företagsledningen kan då ha incitament att nyttja det investerade beloppet för sin egen vinning. Healy och Palepu (2001) hävdar att dessa informations- och incitamentproblem förhindrar en effektiv kapitalallokering. Dessa två problem är i grunden orsaken till att ett behov för upplysningar har växt fram. Med hjälp av legala upplysningskrav kan dessa problem till viss del motverkas. Utomstående granskare såsom revisorer, normgivare och andra aktörer på kapitalmarknaden stärker de finansiella rapporternas trovärdighet. Det konstateras också att den ekonomiska miljön har ändrats mycket, i synnerhet har teknologiska innovationer, nya affärs- och företagsstrukturer, framväxten av nätverksorganisationer och globaliseringen av kapitalmarknaderna påverkat i vilken omfattning företagen lämnar upplysningar.

3.4.1 Nyttan och kostnad

Vid presentation av information måste företagsledningen göra en avvägning mellan nytta och kostnad. Med nytta menas värdet av de förbättrade beslut som fattas med grund i redovisningsinformationen. Kostnad avser kostnaderna för att producera, kommunicera och använda redovisningsinformationen. En utökad eller kvalitativt förbättrad redovisning som

skulle leda till bättre beslut räcker inte för att det ska vara motiverat att ta fram information, om inte nyttan överstiger kostnaden. Avvägningen mellan nytta och kostnad kan sägas utgöra en övergripande restriktion snarare än en fråga av kvalitativ karaktär (Smith 2006). Collis och Jarvis (2000) menar i sin studie att företagets storlek har betydelse vad gäller uppfattningen av nyttan med finansiell rapportering. Studien visade att företag som har en miljon pund i omsättning eller mer per år ansåg att nyttan av att ta fram finansiell information övervågde kostnaden. Företag med en mindre omsättning ansåg istället att kostnaden övervågde nyttan.

Intressenter såsom ägare, investerare och långgivare använder de upplysningar företaget lämnar för att bedöma trender och företagets ekonomiska förhållanden. En annan grupp som har ett stort intresse för de upplysningar som lämnas är konkurrenter. Att följa alla upplysningskrav kan innebära att företaget måste gå ut med konkurrenskänsliga uppgifter (Strandin 1998). Healy och Palepu (2001) refererar till studier som visar på att företagen har incitament till att inte lämna information, då det kan skada deras konkurrensposition trots att det ökar kostnaderna för eget kapital. Konkurrenters eventuella informationsbehov ställs därför ofta mot företagets intressen, vilket kan leda till att information inte offentliggörs. Andra intressentgrupper kan ha samma informationsbehov som konkurrenterna. Att företaget håller inne med upplysningar får som följd att de går miste om relevant information och informationsasymmetrin förstärks (Smith 2006).

3.4.2 Informationsasymmetri

McAuliffe (2005) definierar informationsasymmetri som den situation som uppstår när en av två parter som har ett avtal eller verkar på marknaden har mer eller bättre information än den andra. Akerlof (1970) diskuterar i sin studie, där begreppet informationsasymmetri myntades, kvalitet och osäkerhet mellan säljare och köpare och vilka ekonomiska kostnader det medför. Parten som har sämre information kan inte lita på att få nödvändig information från den andra parten, vilket på sikt kan resultera i sämre utbud samt att marknaden krymper. Ström (2006) hänvisar till studier som visar att ökade upplysningar minskar informationsasymmetrin och är ekonomiskt fördelaktigt för bolaget genom att kostnaden för eget kapital sänks.

Ström (2006) hänvisar vidare till flera studier som visar att bolagsspecifika faktorer som storlek, bolagets ålder, bransch etc. kan förklara i vilken utsträckning information lämnas. De flesta studierna visade ett positivt samband mellan bolagets storlek och den mängd information som lämnas. Sambandet kan delvis förklaras med agent- principalteorin som menar att större bolag har en högre agentkostnad på grund av en mer komplex organisationsstruktur. Ökade upplysningar reducerar agentkostnaden till viss del. En annan förklaring är att större bolag genom stordriftsfördelar har en lägre produktionskostnad för att ta fram information.

3.4.3 Agent- principalteori

En agent- principalrelation uppstår när en uppdragsgivare (principal) hyr eller anställer andra individer (agenter) och delegerar ett specifikt ansvar till dem att utföra i principalens regi. Således får agenten fullmakt till beslutsfattande för principalens räkning. Kostnaden för detta benämns agentkostnad (Scott 2003). Mellan agenten och principalen finns en målkonflikt. Båda är nyttomaximerare och vill vinna så mycket som möjligt genom sin relation och position. Agenten är opportunistisk och har ett informationsövertag gentemot principalen. Det

innebär att agenten försöker dra nytta av situationen för egen vinning genom att exempelvis hålla inne information. Principalen försöker begränsa detta, men att människors handlande inte är helt rationellt gör det omöjligt att helt undvika informationsasymmetri (Nygaard et al 2002).

Inom redovisningen finns agent- principalrelationen mellan företag och intressenter. Företaget utgör agenten som utnyttjar befintliga möjligheter att ställa sig i så god dager som möjligt genom att använda redovisningen som ett verktyg. Förekomsten av olika metoder för redovisning vid liknande affärshändelser kan förklaras genom agentens strävan att minimera sin egen risk (Nygaard et al 2002). Möjligheten för principalen att kontrollera agenten är beroende av informationstillgången. Redovisningsinformationen och de upplysningar som lämnas spelar en viktig roll för att ägarna ska kunna utvärdera ledningens agerande och fastställa lämplig belöning (Smith 2006). Informationstillgången skiljer sig mellan noterade och onoterade bolag och beroende på antalet ägare. Ju fler ägare det finns, ju svårare blir det för principalerna att kontrollera agenten och informationsbehovet ökar. För bolag med många ägare finns därför ett större informationsbehov än för bolag med en mindre ägarkrets, då den direkta insynen i bolaget är mycket begränsad. Mindre bolag där ägarna har en bättre insyn har inte samma incitament att lämna utförlig information om företagets verksamhet (Hatch 2002).

3. 5 Sammanfattning av den teoretiska referensramen

Referensramens första avsnitt avser att ge en övergripande förståelse för den bedömningsproblematik och komplexitet som finns inom forskningsområdet. Det första stycket behandlar centrala utgångspunkter för IAS 37 för att klargöra bakgrund och motiv till standardens utformning och de krav den ställer. I det följande stycket följer en redogörelse för IAS 37:s utformning idag, vad som definieras som en avsättning respektive eventalförpliktelse, när de ska redovisas och vilka upplysningar som ska lämnas. Stycket avslutas med en genomgång av de eventuella förändringar som kan komma att träda ikraft 2009.

Referensramens andra avsnitt behandlar motiv till olika redovisningsval och bedömningsproblematik med utgångspunkt i teorier som earnings management, income smoothing och institutionell teori. Även orsaker till skillnader i redovisning mellan stora och små bolag berörs.

Teoriavsnittets tredje del syftar till att skapa förståelse för marknadens behov av upplysningar inom redovisning och vad det kan finnas för motiv för företaget att hålla inne med information. Avsnittet tar även upp teorier om varför det kan finnas skillnader mellan små och stora företag i den mängd information som redovisas.

4 Empiri och analys

I detta kapitel presenteras det empiriska material som insamlats. De fyra forskningsfrågorna som berördes i inledningen ligger till grund för empirikapitlet. En redogörelse för datainsamling från respondenter samt årsredovisningar kommer att presenteras. Empirin kommer att ställas mot den teoretiska referensramen i analysdelen. Syftet med analysen är att väva ihop empirin och referensramen för att kunna dra slutsatser.

4.1 Undersökningsresultat - redovisningen av avsättningar och eventalförpliktelser

Avsnittet avser att behandla den första forskningsfrågan som berör i vilken omfattning avsättningar²⁰ och eventalförpliktelser²¹ redovisas. Inledningsvis presenteras undersökningsresultaten av den kvantitativa studien gällande trenden för hela populationen och hur redovisningen ser ut för små respektive stora bolag. Därefter presenteras resultaten av intervjuerna för att ge en bild av vilka bedömningar och avvägningar som ligger till grund för redovisningen. Syftet är också att delvis besvara den tredje forskningsfrågan och att fungera som bakgrund till den första forskningsfrågan. Slutligen analyserar vi de tendenser och resultat som framkommit.

4.1.1 Omfattning av redovisade avsättningar för hela populationen

Den totala populationen uppgår till 269 företag och av dem redovisar 161 avsättningar enligt IAS 37, vilket innebär ett bortfall på 108 företag. I procent utgör den andel av populationen som redovisar avsättningar till 59,85 % och bortfallet uppgår till 40,15 %.

Tabell 4.1: Avsättningar för total population

Total population	
Totalt antal bolag i populationen	269
Totalt antal som redovisar avsättningar	161
Totalt bortfall	108
Procentuell andel som redovisar	59,85%
Procentuellt bortfall	40,15%
Medelvärde	2,35%
Median	1,26%
Minimum	0,00%
Maximum	25,87%

Avsättningarna som del av balansomslutningen uppgår till 25,87 % i det bolag som redovisar högst andel och 0,00 % i det som redovisar lägst andel. Att den minsta avsättningsposten är 0,00 % innebär inte att företaget inte redovisade avsättningar, utan att posten utgjorde en så liten del av balansomslutningen att två decimaler inte räcker för att visa dess storlek.

²⁰ Se bilaga 3 Grafer – undersökning avsättningar

²¹ Se bilaga 4 Grafer – undersökning eventalförpliktelser

Medelvärde för populationen uppgår till 2,35 %. Att det finns uteligggarvärden och att fördelningen är snedvriden gör att medianen visar den generella trenden bättre än medelvärdet. Medianvärdet för hela populationen visar att börsnoterade företag i Sverige i snitt har avsättningar som utgör 1,26 % av balansomslutningen.

4.1.2 Skillnader mellan små och stora bolag - avsättningar

Antalet stora bolag i populationen uppgår till 66. Av dessa redovisar 55 avsättningar, vilket innebär ett bortfall på 11 företag. Procentuellt uppgår den andel av stora bolag som redovisade avsättningar till 83,33 % och bortfallet utgör 16,67 %. Antalet små bolag i populationen är 125 och av dem redovisade 57 avsättningar. Bortfallet uppgår således till 68 företag. I procent utgör den andel små bolag som redovisar avsättningar till 45,60 % och bortfallet utgör 54,40 %.

Tabell 4.2 – Skillnader mellan stora och små bolag

Variabel	Stora bolag	Små bolag
Totalt antal bolag i populationen	66	125
Totalt antal som redovisar posten	55	57
Totalt bortfall i gruppen	11	68
Procentuell andel som redovisar	83,33%	45,60%
Procentuellt bortfall	16,67%	54,40%
Medelvärde	2,84%	2,20%
Median	2,10%	0,87%
Minimum	0,01%	0,00%
Maximum	11,94%	25,87%

Medelvärde för stora bolag uppgår till 2,84 % och medianvärdet till 2,10 % och i gruppen små bolag är motsvarande siffror 2,20 % och 0,87 %. Att det finns uteligggarvärden och att spridningen är snedvriden i de båda grupperna gör att medianen visar den generella trenden bättre än medelvärdet.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att små bolag har betydligt större bortfall avseende redovisning av avsättningar än stora bolag. Stora bolag redovisar avsättningar i väsentligt högre grad än gruppen små bolag (83,33 % jämfört med 45,60 %). Avsättningar i stora bolag utgör en generellt högre andel av balansomslutningen än i små bolag, vilket kan avläsas i medianvärdet som är högre i gruppen stora bolag (2,10 % jämfört med 0,87 %). Spridningen i de båda grupperna skiljer sig också åt genom att stora bolag har en mer jämn fördelning i intervallet 0,01 % till 10 % än de små bolagen.

4.1.3 Omfattning av redovisade eventalförpliktelser

Den totala populationen utgörs av 269 företag och av dem redovisar 173 eventalförpliktelser enligt IAS 37, vilket innebär ett bortfall på 97 företag. I procent uppgår den andel av populationen som redovisar eventalförpliktelser till 64,31 % och bortfallet utgör 35,69 %.

Tabell 4.3: Eventualförpliktelser för total population

Total population	
Totalt antal bolag i populationen	269
Totalt antal som redovisar eventualförpliktelser	173
Totalt bortfall	96
Procentuell andel som redovisar	64,31%
Procentuellt bortfall	35,69%
Medelvärde	3,06%
Median	1,02%
Minimum	0,00%
Maximum	41,99%

Eventualförpliktelserna som del av balansomslutningen är 41,99 % i det bolag som redovisar högst andel och 0,00 % i det som redovisar lägst andel. Att den minsta posten uppgår till 0,00 % innebär inte att företaget inte redovisar eventualförpliktelser, utan att posten utgör en så liten del av balansomslutningen att två decimaler inte räcker för att visa dess storlek.

Medelvärdet för populationen uppgår till 3,06 %. Att det finns uteliggarevärden och att fördelningen är snedvriden gör att medianen visar den generella trenden bättre än medelvärdet. Medianvärdet för hela populationen visar att börsnoterade företag i Sverige i snitt har eventualförpliktelser som utgör 1,02 % av balansomslutningen.

4.1.4 Skillnader mellan små och stora bolag - eventualförpliktelser

I populationen ingår 66 stora bolag. Av dessa redovisar 52 eventualförpliktelser, vilket innebär ett bortfall på 14 företag. Procentuellt utgör den andel av stora bolag som redovisar eventualförpliktelser 78,79 % och bortfallet uppgår till 21,21 %. Antalet små bolag i populationen utgör 125 och av dem redovisar 63 eventualförpliktelser. Bortfallet är således 62 företag. I procent uppgår den andel små bolag som redovisar eventualförpliktelser till 50,40 % och bortfallet är 49,60 %.

Tabell 4.4: Skillnader mellan stora och små bolag

Variabel	Stora bolag	Små bolag
Totalt antal bolag i populationen	66	125
Totalt antal som redovisar posten	52	63
Totalt bortfall i gruppen	14	62
Procentuell andel som redovisar	78,79%	50,40%
Procentuellt bortfall	21,21%	49,60%
Medelvärde	4,20%	2,61%
Median	1,41%	0,73%
Minimum	0,01%	0,00%
Maximum	41,99%	26,56%

Medelvärdet för stora bolag uppgår till 4,20 % och medianvärdet till 1,41 %. I gruppen små bolag är motsvarande siffror 2,61 % och 0,73 %. Att det finns uteliggarevärden och att spridningen är snedvriden i de båda grupperna gör att medianen visar den generella trenden bättre än medelvärdet.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att små bolag har betydligt större bortfall avseende redovisning av eventalförpliktelser än stora bolag. Stora bolag redovisar eventalförpliktelser i högre grad än gruppen små bolag (78,79 % jämfört med 50,40 %). Eventalförpliktelser i stora bolag utgör en generellt högre andel av balansomslutningen än i små bolag, vilket kan avläsas i medianvärdet som är högre i gruppen stora bolag (1,41 % jämfört med 0,73 %).

4.1.5 Respondenternas kommentarer

Den första intervjun gjordes med en redovisningsspecialist på Öhrlings PricewaterhouseCoopers i Göteborg. Han ansåg att IAS 37 inte vållat några större problem för företag och användare, vilket kan relateras till att det för närvarande är högkonjunktur. Avsättningar redovisas då ofta till något lägre belopp och i mindre utsträckning än under lågkonjunktur. Gällande gränsdragningsproblematiken mellan vad som utgör en avsättning respektive eventalförpliktelse är det svårt att fastställa belopp och sannolikhet, då det rör sig om framtida händelser med osäker utgång. När det gäller ofta återkommande affärshändelser, såsom garantiåtaganden, har företagen ofta sofistikerade system som baseras på historiska data för att göra uppskattningar. Gränsdragningsproblematiken är därför inte påtaglig för den typen av poster. Däremot är det en mer komplex process med större osäkerhet vid engångshändelser, såsom omstruktureringar, rättstvister och miljöproblem. Bedömningen för om posten utgör en avsättning eller eventalförpliktelse grundas, enligt respondenten, i dessa fall oftare på magkänsla och intuition än på statistiska beräkningar. Även andra incitament kan ligga bakom redovisningsvalet. Exempelvis rättsfall kan vara av känslig karaktär och företaget kan då vinna på att redovisa händelsen som en eventalförpliktelse istället för en avsättning då mindre information behöver lämnas. Enligt respondentens erfarenhet har företagen dock generellt sett ingen ambition att inte göra avsättningar när de egentligen borde, utan snarare tvärtom gör de avsättningar i för hög grad vid situationer såsom VD-byte och omstruktureringar. En annan faktor som styr vilket belopp som ska tas upp som någon av posterna är prognoser, då företag ofta strävar efter att möta marknadens förväntningar.

Att redovisningen skiljer sig mellan små och stora bolag kan, enligt respondenten, relateras till att stora bolag generellt sett gör mer affärer utanför den dagliga verksamheten, vilket kan medföra fler avsättningar och eventalförpliktelser. Mindre bolag tenderar att fokusera mer på sin kärnverksamhet, vilket gör att affärshändelser som ger upphov till avsättningar och eventalförpliktelser inte sker lika ofta. En ytterliggare orsak kan vara att stora bolag är mer granskade än små bolag. Det gör att de har utvecklat bättre interna rutiner för att fånga upp affärshändelser och har dessutom en större juridisk och ekonomisk kompetens. Redovisningen är också ofta divisionsindelad där olika personer är ansvariga för redovisningen i sina respektive enheter. Det leder till en ökad kontroll till skillnad från mindre bolag där i vissa fall endast en ekonomichef har ansvar för hela årsredovisningen. För stora bolag kan det även vara viktigt för varumärket med en rättvisande redovisning då det inger trovärdighet.

Den andra intervjun gjordes med en redovisningsspecialist på Deloitte i Göteborg. Också han menade att IAS 37 inte är en standard som vållat några större problem för företag och intressenter. Den typ av avsättningar som varit ämne för diskussion är de som görs i samband

med förvärv och regleras av IFRS 3. IAS 37 är i det närmaste identisk med RR 16, vilket gjorde att införandet gick smidigt när den trädde i kraft 2005. Den stora skillnaden bestod i vad som utgör en ekonomiskt riktig bild. Vad som utgör en ekonomiskt riktig bild beror på hur samhället ser ut och vilka redovisningsprinciper som är rådande. I Sverige har försiktighetsprincipen historiskt varit dominerande. Resultat och tillgångar har värderats lågt och skulder högt, vilket har påverkat posten avsättningar. I syfte att inte övervärdera resultatet gjordes avsättningar i många fall i för hög utsträckning. Det ska understrykas att denna redovisning gav en ekonomiskt riktig bild enligt de principer som då var rådande. När IAS-förordningen trädde ikraft 2005 innebar det att försiktighetsprincipen fick ge vika för true and fair value som länge varit dominerande inom den anglosaxiska redovisningstraditionen. Redovisningen ska återge det verkliga värdet, vilket fick som följd att redovisningen av avsättningar blev mycket mer restriktiv när IAS 37 infördes. Avsättnings- och eventalförpliktelseposterna är därför lägre idag än innan införandet, men är fortfarande snarare övervärderade än undervärderade då försiktighetsprincipen fortfarande i hög grad påverkar redovisningen. Respondentens sammantagna intryck av redovisningen av avsättningar och eventalförpliktelser är att de flesta bolag vill redovisa en så ekonomiskt riktig bild som möjligt. Han anser heller inte att avsättningar är den post som företagen använder för jämna ut fluktuationer i resultat och liknande, utan att det främst görs genom intäktredovisningen. Om det blir lågkonjunktur skulle avsättningarna dock kunna öka något och användas fluktuationsdämpande. När det är högkonjunktur har företagen stor tilltro till framtiden och försöker inte säkra nästa års resultat på samma sätt som vid lågkonjunktur. Avsättningar kan användas för att säkra kommande års resultat och om tiderna blir sämre är det inte omöjligt att avsättningar börjar redovisas i något högre grad för att förlänga de goda tiderna och minska skillnaderna i resultat mellan åren.

De affärstransaktioner som ligger bakom avsättningarna blir hela tiden mer och mer komplexa, varför respondenten menar att det idag finns en ökad gränsdragningsproblematik och att det är svårare att avgöra när en avsättning eller en skuld ska tas upp. Standarden ger viss vägledning, men innehållet är mycket abstrakt, vilket gör att det framförallt är den praxis som utvecklats som avgör hur en post redovisas. På den svenska marknaden finns det fem till tio stora bolag som är trendsättare och driver utvecklingen av redovisningspraxis. Övriga bolag tittar på hur de redovisar och följer sedan efter. Det är en bakomliggande orsak till att stora bolag ofta redovisar bättre än mindre. De stora bolagen är också ofta aktiva på en global marknad. Deras redovisning grundas därför inte bara på den svenska redovisningstraditionen, utan de har i många fall redan vana av att göra de bedömningar som den anglosaxiska redovisningstraditionen kräver. Problematiken kring eventalförpliktelser ligger i att det är ett mycket abstrakt begrepp, och också här är praxis vägledande. För att få fram den information som krävs för att återge den ekonomiskt riktiga bilden ställs höga krav på ekonomiavdelningarna. De krävs en ny typ av rapportering och att ekonomiavdelningarna är med mer ute i verksamheten för att få fram de mjuka värden och den information som behövs. Stora bolag har i många fall ett försprång gentemot mindre bolag, då de kan lägga mer resurser på redovisningen och ofta har bättre kompetens och rutiner.

4.1.6 Analys av motiv till redovisningsval

Bakom beloppen som redovisas som avsättningar och eventalförpliktelser ligger företagens redovisningsval och bedömningar till grund. Levitt (1998) och Healy och Palepu (2001)

menar det finns kompensationsincitament och en vilja att leva upp till investerarnas vinstkrav som gör att vissa företag väljer att redovisa på ett sätt som inte gynnar användarna av finansiella rapporter. Enligt studier som Scott (1997) hänvisar till så är en anledning till att företagen vill jämna ut fluktuationer i sina resultat kompensationsavtal där bonus utlovas till företagsledningen så länge resultatet ligger inom ramarna för avtalet. Burgstahler och Dichev (1997) refererar vidare till studier som visar på att ett mål för företagsledningen även kan vara att hålla en konsistent trend av ökande vinster därför att det leder till högre P/E-multiplar. Även vår första respondent anser att prognoser påverkar företagets redovisningsval. Företag strävar ofta efter att möta marknadens och investerarnas förväntningar. Levitt (1998) och Roychowdhury (2006) menar att en del företag manipulerar sin redovisning i syfte att möta investerarnas krav. Företag kan således ha motiv till att både redovisa och inte redovisa avsättningar och eventalförpliktelser i syfte att leva upp till marknadens förväntningar. De båda respondenternas erfarenhet är dock att företag i allmänhet vill redovisa den ekonomiskt riktiga bilden, och att det inte finns ambition att inte göra avsättningar när de egentligen borde. Avsättningar och eventalförpliktelser är inte de poster som i första hand används för att påverka resultatet i önskad riktning, utan det görs främst genom att intäktredovisningen manipuleras. Respondenterna menade vidare att avsättningar ibland dock kan redovisas i för hög grad, exempelvis vid situationer såsom VD-byte och omstruktureringar. Även Pettersson (2007) poängterar att the Big Bath ofta sker just i anslutning till byte av VD eller ledningsgrupp. Att företag i Sverige kan ha en tendens att redovisa avsättningar i för hög utsträckning kan också förklaras genom att försiktighetsprincipen länge varit rådande, vilket knyter an till institutionell teori och kulturell kontext. Att redovisa för höga avsättningar som påverkade resultatet negativt gav tidigare den ekonomiskt riktiga bilden. Idag innebär den ekonomiskt riktiga bilden att det värde som redovisas ska ge en true and fair bild av företagets verksamhet. Redovisningen av avsättningar är därför mycket mer restriktiv än tidigare, enligt vår andra respondent.

Även andra incitament än resultatstyrning kan ligga bakom företagets redovisningsval. Exempelvis rättsfall kan vara av känslig karaktär och företaget kan då ha incitament att redovisa händelsen som en eventalförpliktelse istället för en avsättning då informationskraven är lägre. Företagen kommer med tiden att vänja sig vid att göra bedömningar och praxis kommer att utvecklas, vilket kommer att göra att de belopp som tas upp som avsättningar och eventalförpliktelser grundas på bättre och bättre uppskattningar.

Båda respondenterna menade att IAS 37 inte är en standard som orsakat några större problem, varken för företag eller användare av årsredovisningar. Det finns dock en gränsdragningsproblematik mellan vad som utgör en skuld, avsättning respektive eventalförpliktelse. Många faktorer bakom posterna är osäkra, vilket gör att det kan vara svårt att fastställa belopp och sannolikhet för infriande. Guvé (2004) menar att regler är närvarande vid bedömningar och att det är en komplex process med ett flertal aspekter att ta i beaktning. Utvecklingen går också mot att processerna bakom affärshändelser blir mer och mer komplexa, vilket ställer högre krav på ekonomiavdelningarna. Det är inte själva siffran som tas fram som är det intressanta, utan informationen bakom. För att få fram dessa mjuka värden, som är av vikt vid redovisningen av avsättningar och eventalförpliktelser, krävs det att ekonomiavdelningarna jobbar mer integrerat med företagets övriga verksamhet så att de fångar upp viktig information. Även inom detta område, menar våra respondenter, att stora

bolag har ett försprång genom att de ofta har bättre interna rutiner och högre kompetens. Enligt vår första respondent är det en mer komplex avvägningsprocess med större osäkerhet vid engångshändelser och att det är framförallt där det finns en gränsdragningsproblematik. Bedömningen för om posten utgör en avsättning eller eventalförpliktelse grundas i sådana fall oftare på magkänsla och intuition än statistiska beräkningar. Vår andra respondent menar även att en praxis håller på att växa fram för hur redovisningen ska gå till, och att den i allt högre grad fungerar som vägledning. Några stora bolag leder utvecklingen, vilket kan förklara att de redovisar posterna i högre grad än mindre bolag som vår kvantitativa studie visade. För frekvent förekommande affärshändelser finns ofta sofistikerade skattningssystem som är baserad på historisk data, och gränsdragningsproblematik och osäkerhet gällande vilken post som ska redovisas är därför inte lika påtagliga i de fallen.

Att stora bolag redovisar både avsättningar och eventalförpliktelser i högre grad än små bolag och att de utgör en högre andel av balansomslutningen kan enligt vår första respondent också bero på att det inom stora bolag generellt sker fler transaktioner som ligger utanför den dagliga verksamheten, vilket kan ge upphov till fler avsättningar och eventalförpliktelser. En ytterliggare orsak kan vara att stora bolag är mer granskade än mindre eftersom de i högre grad agerar på en global marknad. DiMaggio och Powell (1991) menar att det utgör ett incitament för större bolag att anpassa sig efter de normer och värden som är allmänt accepterade i syfte att betraktas som legitima i andra aktörers ögon. Att de i högre grad är aktiva på en global marknad innebär också att de i högre grad kommit i kontakt med den anglosaxiska redovisningstraditionen tidigare, och är vana vid att göra bedömningar, vilket i många fall kan ha underlättat övergången till IASB:s regelverk.

Ovanstående resonemang visar att det faktum att företag tillåts göra bedömningar av vad som utgör en avsättning respektive eventalförpliktelse på egen hand medför en risk för att de medvetet försöker påverka resultatet (Pettersson 2007). Den kvalitativa studiens resultat visar dock att användandet av avsättningar för att påverka resultatet inte utgör ett påtagligt problem i svenska börsnoterade bolag. Både avsättningar och eventalförpliktelser är generellt också mycket små poster som sällan överstiger mer än någon procentenhet som andel av balansomslutningen och en betydande andel företag redovisar inte posterna alls. Det skulle kunna vara ett tecken på att företag väljer att inte redovisa avsättningar när de egentligen borde. Att även posterna för eventalförpliktelser är mycket låga, medianvärdet ligger till och med under medianvärdet för avsättningar, talar dock emot det. Det ska dock understrykas att faktumet att posterna utgör en liten del av balansomslutningen inte alltid behöver betyda att de inte kan ha resultatpåverkan. Balansomslutningen är högre i kapitalintensiva företag, vilket innebär att en avsättning som utgör 1 % kan ha en betydande resultatpåverkan. Båda respondenterna var också av åsikten att avsättningar snarare redovisas i för hög än för låg grad. Det troliga är därför att redovisningen ger en relativt bra bild av verkligheten. Enligt båda respondenterna kan en bakomliggande orsak till att posterna generellt är så små vara att det är högkonjunktur och att avsättningarna kan komma att öka om det blir lågkonjunktur. Företagen vill då jämma ut resultaten över tid i form av income smoothing. Någon större ökning kommer det dock troligtvis inte att röra sig om.

4.2 Undersökningsresultat - upplysningar kring avsättningar och eventualförpliktelser

Avsnittet behandlar uppsatsens andra och delvis tredje forskningsfråga som berör företagens upplysningar kring avsättningar och eventualförpliktelser enligt IAS 37. Avsnittet inleds med en allmän genomgång av de tendenser som framkommit i den kvantitativa studien²². Därefter presenteras de skillnader vi funnit mellan små och stora bolag, vilket följs av en redogörelse för våra respondenters resonemang. Avsnittet avslutas med en analyserande del utifrån våra empiriska resultat där kopplingar görs med de teorier som ligger till grund för den teoretiska referensramen.

4.2.1 Allmänna tendenser - upplysningar

Av de 161 bolag som redovisar avsättningar tilldelades 22 % av företagen klassificeringen A, som står för mycket goda upplysningar. Den vanligaste klassificeringskategorin visade sig vara B, goda upplysningar, vilket 40 % av företagens avsättningsupplysningar kategoriserades som. Även en avsevärd andel, 34 %, bedömdes vara av klassificeringsnivån C, mindre goda upplysningar. Till kategori D, som representerar att inga upplysningar har lämnats, klassificerades 4 % av företagen. Generellt sett följer majoriteten, 62 %, av bolagen upplysningskraven i IAS 37 rörande avsättningar mycket bra eller bra.

Tabell 4.5: Avsättningar och eventualförpliktelser – total population

Variabel	Avsättningar	Eventualförpliktelser
Totalt antal bolag i populationen	269	269
Totalt antal som redovisar posten	161	173
Antal A	35	31
Procentuell andel A	22%	18%
Antal B	65	52
Procentuell andel B	40%	30%
Antal C	55	82
Procentuell andel C	34%	47%
Antal D	6	8
Procentuell andel D	4%	5%

Av de 173 bolag som redovisar eventualförpliktelser bedömdes 18 % ha lämnat mycket goda upplysningar enligt klassificeringen A. Vidare är det 30 % som lämnar goda upplysningar och klassificeras till kategori B. Den vanligaste klassificeringen C, som representerar mindre goda upplysningar omfattar 47 % av bolagen. Vi fann att ett fåtal bolag, 5 % av det totala antal som redovisar eventualförpliktelser, inte hade lämnat upplysningar och därför klassificeras till kategori D. Gällande eventualförpliktelser följer en knapp majoritet, 52 %, upplysningskraven mindre bra eller lämnar inte några upplysningar alls och klassificeras till kategorierna C och D.

4.2.2 Skillnader mellan små och stora bolag

Det totala antalet bolag som redovisar avsättningar uppgår till 55 stora bolag och antalet små uppgår till 57. Vidare redovisar 27 % av de stora bolagen mycket goda upplysningar enligt klassificeringen A, vilket en något mindre andel, 19 %, av de små bolagen gör. Den

²² Se bilaga 5 Grafer – bedömning av upplysningsnoter

vanligaste kategorin för de båda grupperna är B, som 47 % av de stora och 40 % av de små bolagens avsättningsupplysningar kategoriseras under. Kategorin C är en vanligare klassificering för små bolag än för stora bolag. Andelarna utgör 32 % respektive 25 % för de stora bolagen. Inget av de stora bolagen klassificerades till kategori D, vilket kan jämföras med 9 % av de små bolagen.

Stora bolag redovisar i högre utsträckning mycket goda eller goda upplysningar då 74 % omfattas av dessa kategorier till skillnad mot 59 % av de små bolagen. Av de små bolagen redovisade 41 % mindre goda eller otillräckliga upplysningar, till skillnad mot 26 % av de stora bolagen.

Tabell 4.6: Avsättningar - skillnader mellan stora och små bolag

Variabel	Stora bolag	Små bolag
Totalt antal bolag i populationen	66	125
Totalt antal som redovisar posten	55	57
Antal A	15	11
Procentuell andel A	27%	19%
Antal B	26	23
Procentuell andel B	47%	40%
Antal C	14	18
Procentuell andel C	26%	32%
Antal D	-	5
Procentuell andel D	0%	9%

I gruppen stora bolag redovisar 52 bolag eventalförpliktelser och i gruppen små bolag redovisar 63. Av de stora bolagen uppfyller 35 % kraven för klassificering A, som står för mycket goda upplysningar. Motsvarande andel för små bolag är 14 %. Av de små bolagen bedöms 29 % uppfylla kraven för kategori B, goda upplysningar, vilket är marginellt mindre än i gruppen stora bolagen där motsvarande siffra är 31 %. 33 % av de stora bolagen och 49 % av de små bolagen klassificeras till kategori C, mindre goda upplysningar. Inga upplysningar, kategori D, redovisas av 2 % av de stora bolagen och av 8 % av de små bolagen.

Tabell 4.7: Eventalförpliktelser - skillnader mellan stora och små bolag

Variabel	Stora bolag	Små bolag
Totalt antal bolag i populationen	66	125
Totalt antal som redovisar posten	52	63
Antal A	18	9
Procentuell andel A	35%	14%
Antal B	16	18
Procentuell andel B	31%	29%
Antal C	17	31
Procentuell andel C	33%	49%
Antal D	1	5
Procentuell andel D	2%	8%

Sammanfattningsvis följer stora bolag generellt sett upplysningskraven i IAS 37 bättre kring avsättningar och eventalförpliktelser än vad små bolag gör.

4.2.3 Respondenternas kommentarer kring lämnade upplysningar

Vår första respondent menar att begreppet rättvisande bild inte nödvändigtvis bara handlar om siffror. Enligt hans uppfattning läggs det för mycket fokus på att få fram "rätt siffror" vid redovisningen av eventalförpliktelser i finansiella rapporter på bekostnad av relevant information. Även när det gäller avsättningar kan det finnas en övertro på belopp, vilket kan resultera i att viktig information utelämnas på grund av tidsaspekten. Årsredovisningen kan i förväg ha bestämt utrymme för vissa poster och kanske måste gå i tryck trots att man har knapphändiga uppgifter. Det gör att stora bolag ofta lämnar bättre upplysningar eftersom de har större redovisningsavdelningar som har haft mer tid att förbereda. Små bolag har ofta en mer slimmad organisation vilket i vissa fall innebär att årsredovisningen tas fram i sista minuten. De upplysningar som lämnas är således i många fall inte följden av en avvägning mellan kostnad och nytta, utan snarare ett resultat av tidsaspekten. Andra orsaker till att mindre goda upplysningar lämnas kan relateras till att vissa affärshändelser kan vara av känslig karaktär, såsom misslyckanden från styrelsens sida, att företaget inte vill avvika från rådande normer samt information angående rättstvister. Företaget kan därför välja att inte offentliggöra uppgifter då de inte vill att konkurrenter och marknaden ska ta del av informationen. Problemet tenderar att vara större i små bolag, eftersom de är mer managementstyrda. Det innebär att ledningen har större inflytande över framställningen av årsredovisningen. Stora bolag är i större grad handläggarstyrda, vilket kan vara en förklaring till att den information som lämnas i högre grad följer upplysningskraven.

Vår andra respondent menar att redovisningen av upplysningar är särskilt relevant vid bedömningsposter som avsättningar och eventalförpliktelser, eftersom stor osäkerhet ligger bakom de siffror som redovisas i årsredovisningen. Han menar vidare att hur mycket information som lämnas till viss del styrs av en avvägning mellan nytta och kostnad. Kring poster som inte uppgår till väsentliga belopp lämnas mindre information, vilket är tillämpligt på avsättningar och eventalförpliktelser. För att kunna följa de upplysningskrav som ställs i IAS 37 krävs att företagen löpande rapporterar under året hur avsättningarna förändras. Löpande rapportering sker dock oftast först när beloppen når en viss nivå, och när beloppen är för små görs det ofta inte. Företaget utgår istället endast från ingående och utgående balans i redovisningen och alla upplysningskrav kan då inte följas. Respondenten menar att stora bolag ofta är bättre på att ha löpande rapportering, och han menar också att de är bättre på att lämna information och inte bara standardtexter. Mindre bolag använder sig i högre grad av texter från exempelvis revisionsbyråer i sin årsredovisning, vilket innebär att inte lika företagsspecifik information lämnas för varken avsättningar eller eventalförpliktelser. De små bolagen tittar dock ofta på hur de större redovisar, och de troliga är därför att de på sikt kommer att förbättra redovisningen av upplysningar. De kommer också att bli mer vana vid att göra bedömningar, vilket många stora bolag, som ovan nämnt, redan har viss rutin på då de är aktiva även utanför den svenska marknaden.

4.2.4 Analys av redovisningen av upplysningar

Healy och Palepu (2001) hävdar att de lagstadgade upplysningar som företagen lämnar till allmänheten är av största vikt för att kapitalmarkanden ska fungera effektivt. Vidare

argumenterar författarna för att informations- och incitamentproblem mellan företag och dess intressenter i grunden är orsaken till att ett behov för upplysningar växt fram, och att legala upplysningskrav motverkar dessa problem. Enligt respondenterna är informationen särskilt viktig vid bedömningsposter som avsättningar och eventalförpliktelser. Då det råder stor osäkerhet bakom siffrorna i årsredovisningen är det informationen bakom som är det viktiga för att användaren ska kunna få en bra bild av företagets verksamhet. Ström (2006) hänvisar till studier som visar att ökade upplysningar minskar informationsasymmetrin och är ekonomiskt fördelaktigt för bolaget genom att kostnaden för eget kapital sänks. Den första respondenten anser att företag ofta lägger för mycket fokus på att få fram ”rätt siffror” gällande eventalförpliktelser och att det även finns en övertro på beloppen för avsättningar. Det kan resultera i att viktig information utelämnas på grund av tidsaspekten då årsredovisningen i förväg kan ha bestämt utrymme för vissa poster.

Den kvantitativa studien visar att en knapp majoritet av de noterade bolagen i Sverige redovisar goda eller mycket goda upplysningar gällande avsättningar, men rörande eventalförpliktelser överväger mindre goda upplysningar och otillräckliga upplysningar. Stora bolag lämnar generellt bättre upplysningar kring avsättningar och eventalförpliktelser än vad små bolag gör. Ström (2006) hänvisar till flera studier som visar ett positivt samband mellan bolagets storlek och den mängd information som lämnas. Sambandet kan till viss del förklaras med agent- principalteorin. Enligt den har större bolag en högre agentkostnad på grund av en mer komplex organisationsstruktur. Ökad information leder till att agentkostnaden sänks. Kontentan är att ju fler ägare det finns, desto svårare blir det för principalerna att kontrollera agenten och informationsbehovet ökar (Ström 2006).

Att stora bolag lämnar bättre upplysningar än små kan, enligt respondenterna, även relateras till att stora bolag har större redovisningsavdelningar med högre kompetens som har haft mer tid att förbereda årsredovisningen. Collis och Jarvis (2000) studie visar även att stora företag ansåg att nyttan av att ta fram finansiell information övervägde kostnaden, till skillnad mot mindre företag. Vår första respondent anser dock att de upplysningar som lämnas oftast inte är följden av en avvägning mellan kostnad och nytta, utan snarare ett resultat av tidsaspekten. Det påverkar små företags redovisning av upplysningar negativt då de generellt har mindre resurser att lägga på redovisning än stora bolag, vilket även är Hatchs (2002) åsikt. Vår andra respondent menar dock att en viss avvägning mellan nytta och kostnad görs. Om posterna endast uppgår till oväsentliga belopp är det många företag som inte lägger resurser på löpande rapportering och upplysningskraven i IAS 37 kan då inte efterföljas till fullo. Att små företag har mindre resurser att lägga på redovisningen leder till att de använder sig av mer standardtexter och lämnar mindre företagsspecifik information. På sikt är det dock troligt att de kommer att förbättra redovisningen av upplysningar, då de ofta tittar på hur de stora bolagen gör och sedan följer efter med ett par års fördröjning. Strandin (1998) skriver i Balans att om företagen följer upplysningskraven kan det innebära att de måste gå ut med konkurrenskänsliga uppgifter, vilket kan vara ett skäl till att de väljer att inte lämna information. Även Healy och Palepu (2001) konstaterar att företag kan ha incitament att inte lämna information som kan skada deras konkurrensposition, trots att det ökar kostnaderna för eget kapital. Respondenterna anser vidare att en anledning, utöver konkurrensskäl, till att mindre goda upplysningar lämnas kan relateras till är att specifika affärshändelser kan vara av känslig karaktär, såsom misslyckanden från styrelsens sida, att företaget inte vill inte avvika

från rådande normer och rättstvister. Problemet tenderar att vara större i små bolag, eftersom de är mer managementstyrda. Att stora bolag lämnar fler upplysningar kan relateras till att de i högre grad är handläggarstyrda.

4.3 Respondenternas kommentarer kring förändringarna av IAS 37

Avsnittet behandlar uppsatsens fjärde forskningsfråga. Vår första respondent menar att förändringarna av IAS 37 inte är en stor fråga, men att de är positiva ur en teoretisk synvinkel. Problemet är att det är svårt att skatta det verkliga värdet av de poster som behandlas i IAS 37. Användarna av årsredovisningen kan uppfatta de belopp som redovisas i balansräkningen som absoluta sanningar, trots att det ligger ett visst mått av osäkerhet bakom. Det kan således innebära att de inte tar till sig den information som berör när infriande ska ske och vilken typ av affärshändelse som ligger bakom. Att även eventalförpliktelser kan komma att lyftas in i balansräkningen kan förvärra problemet, då det innebär att osäkerheten är ännu högre än idag. Respondenten hade hellre sett att större fokus lagts på mer relevant information om posterna än siffror.

Även vår andra respondent menar att de eventuella förändringarna inte är någon stor fråga. Beloppen som idag redovisas som avsättningar och eventalförpliktelser är mycket låga, vilket innebär att varken resultat- eller balansräkning kommer att påverkas i någon större utsträckning. Företag i Sverige kommer också att vänja sig vid den anglosaxiska redovisningstraditionen och bli bättre och bättre på att göra bedömningar. Det kommer därför att ses som naturligt att lyfta in eventalförpliktelserna i balansräkningen om ett par år. Bakom siffrorna ligger fortfarande stor osäkerhet. Informationen bakom posterna är fortfarande det viktiga och inte siffrorna. För att användaren ska få en bra bild av företagets åtaganden krävs information om hur och varför ett visst belopp redovisas. Då utvecklingen går mot att allt fler poster i redovisningen baseras på bedömningar, menar vår respondent, att man i Sverige på sikt kommer att vara tvungen att släppa skattekopplingen mellan redovisning och juridisk person och att förändringarna i IAS 37 kan ses som ett steg i den riktningen.

4.3.1 Analys av framtida förändringar i IAS 37

Utkastet gällande kommande förändringar i IAS 37 berör hur poster kommer att klassificeras och är omdiskuterat (Rundfelt 2006). Enligt utkastet ska den nya standarden tillämpas för alla former av icke-finansiella skulder som inte omfattas av andra standarder (IAS Plus). Ovillkorade rättigheter och åtaganden uppfyller definitionen av en skuld och ska därför redovisas i balansräkningen (Rundfelt 2006). Båda respondenterna anser att förändringarna av IAS 37 inte är någon större fråga. Även Rundfelt (2006) argumenterar för att skillnaden mellan den existerande standarden och utkastet inte ska överdrivas. Vår andra respondent menar att företagen kommer att bli mer och mer vana vid att göra bedömningar. På sikt kommer det därför att ses som naturligt att eventalförpliktelserna lyfts in i balansräkningen. För den vanligaste typen av avsättningar kommer beloppet att fastställas på samma sätt som tidigare genom en sannolikhetsberäkning i form av väntevärde. Den största skillnaden mellan dagens reglering och utkastet ligger i att åtaganden som avser enstaka händelser ska redovisas i högre utsträckning än vad den nuvarande regleringen förespråkar. Vår första respondent hade hellre sett att det i utkastet lagts större fokus på att säkerställa att relevant information om posterna lämnas i årsredovisningarna, än att siffror tas upp i balansräkningen. Då

siffrornas storlek inte med säkerhet kan fastställas är det inte de som är intressanta utan informationen bakom, vilket även är vår andra respondent menar. I uppsatsens kvantitativa studie har det också framkommit att både avsättningar och eventalförpliktelser idag utgör väldigt små poster. Om ändringarna av IAS 37 genomförs kommer de värden som idag redovisas som eventalförpliktelser i framtiden att tas upp till ännu lägre belopp då de redovisas i balansräkningen, eftersom den osäkerhet som finns gällande belopp och tidpunkt för infriande ska avspeglas i hur skulden värderas (Rundfelt 2006). Det innebär att även den nya posten icke-finansiella skulder skulle utgöra en mycket liten del av balansomslutningen. Om de framtida värdena är likvärdiga med dagens, kommer posten troligtvis generellt att understiga 2 % av balansomslutningen.

5 Slutsats och slutdiskussion

Slutsatsdelen syftar till att påminna läsaren om forskningsfrågorna som ställdes upp i det inledande kapitlet och att besvara dessa utifrån vad som tidigare presenterats i uppsatsen. I slutdiskussionen diskuteras studiens resultat och i vilken mån syftet för uppsatsens uppfyllts, för att avslutas med förslag till fortsatt forskning inom området.

5.1 Slutsats

I uppsatsens inledande kapitel fördes en diskussion om problemområden med anknytning till IAS 37, och vi formulerade utifrån den fyra forskningsfrågor. Nedan besvaras forskningsfrågorna var och en för sig.

I vilken omfattning redovisar företag avsättningar respektive eventalförpliktelser? Finns det någon skillnad mellan stora och små bolag och hur ser den skillnaden i så fall ut?

Resultatet av den kvantitativa studien är att avsättningar enligt IAS 37 redovisas i sex av tio svenska börsnoterade bolag och medianvärdet visar att den i snitt utgör 1,26 % av balansomslutningen. Det finns stora skillnader i redovisningen mellan små och stora bolag. Stora bolag redovisar avsättningar i högre grad och som en större andel av balansomslutningen. Drygt åtta av tio av de stora bolagen redovisar posten men mindre än hälften av de små. Medianvärdet uppgår för stora bolag till 2,10 % respektive 0,87 % för små bolag. Samma trend kan avläsas för eventalförpliktelser. Lite mer än sex av tio företag redovisade posten. Medianvärdet visar att de i snitt har eventalförpliktelser som utgör 1,02 % av balansomslutningen. Knappt åtta av tio stora bolag redovisar eventalförpliktelser och motsvarande för små bolag är fem av tio, vilket visar en tydlig skillnad i redovisningen mellan de två grupperna. Medianvärdet för stora bolag uppgår till 1,41 %, vilket är marginellt högre än för små bolag där det uppgår till 0,73 %. Eventalförpliktelser utgör generellt en mindre post än avsättningar.

Slutsatsen är att avsättningar och eventalförpliktelser i de flesta fall utgör en mycket liten del av balansomslutningen och att långtifrån alla bolag redovisar posterna. Det kan vara en orsak till att de redovisningsspecialister vi talade med menade att IAS 37 hittills inte vållat några större problem för företag eller användare av årsredovisningen. Båda respondenterna menade att redovisningen generellt sett ger den ekonomiskt riktiga bilden. Redovisningen skiljer sig mellan stora och små bolag, på så sätt att stora bolag redovisar båda posterna i högre grad och som en större del av balansomslutningen.

Hur möter företagen IAS 37:s upplysningskrav? Finns det någon skillnad mellan stora och små bolag och hur ser den skillnaden i så fall ut?

Uppsatsen påvisar att drygt sex av tio börsnoterade bolag följer de upplysningskrav som ställs i IAS 37 gällande avsättningar bra eller mycket bra. En tredjedel uppfyllde kraven mindre bra och 4 % redovisade inga upplysningar, trots att de redovisar avsättningar enligt IAS 37. Undersökningen kunde också fastställa skillnader i redovisningen mellan stora och små bolag.

Stora bolag följer de upplysningskrav som ställs i högre grad än små bolag. Drygt sju av tio stora bolag efterlever kraven bra eller mycket bra, till skillnad mot sex av tio små bolag. Trenden är densamma för eventalförpliktelser. Totalt bedömdes drygt fem av tio bolag följa upplysningskraven bra eller mycket bra. Av de stora bolagen följde lite mer än sex av tio upplysningskraven bra eller mycket bra jämfört med fyra av tio små företag.

Slutsatsen är att en relativt stor andel av de svenska börsnoterade bolag uppfyller upplysningskraven bra eller mycket bra. Det finns dock stor potential för företagen att förbättra sin redovisning av upplysningar. Det gäller särskilt de mindre företagen. Trenden var densamma för båda posterna gällande skillnaderna i redovisning mellan stora och små bolag. Stora bolag tenderar att uppfylla upplysningskraven för båda posterna bättre än små bolag. Vår andra respondent menar att redovisningen kommer att bli bättre på sikt, då företagen till fullo anpassat sig till den nya tillämpningen.

Vilka avvägningar anser redovisningsspecialister att företagen gör i samband med bedömningar och lämnade notuppgifter kopplat till IAS 37? Finns det någon skillnad mellan stora och små bolag och hur ser den skillnaden i så fall ut?

Respondenterna menade att det finns en viss gränsdragnings- och bedömningsproblematik inom området. Osäkerheten och svårigheten kring gränsdragningsproblematiken mellan vad som utgör en avsättning respektive eventalförpliktelse varierar beroende på vilken typ av framtida händelse det rör sig om. Vid frekvent förekommande affärshändelser är problematiken mindre, då ofta sofistikerade kalkyleringssystem baserade på historiska data finns att tillgå. Vid enstaka affärshändelser är osäkerheten större och bedömningar grundas då ofta mer på intuition än på statistiska beräkningar. Det håller också på att utvecklas en praxis inom området som fungerar som vägledning. Företag kan ha incitament att redovisa den ena eller andra posten för att påverka resultatet för att på så sätt leva upp till marknadens förväntningar eller för att ett lednings- och/eller VD-byte genomförs. Det troliga är dock att redovisningen av avsättningar och eventalförpliktelser ger en relativt bra bild av verkligheten, och att teorierna om earnings management och income smoothing endast till en mycket liten del skulle kunna förklara de redovisningsval som företagen gör gällande avsättningar och eventalförpliktelser. Att avsättningar används för income smoothing kan eventuellt bli vanligare om det blir lågkonjunktur. Respondenterna menade att företagen generellt sett vill återspegla den ekonomiskt riktiga bilden, vilket även vår kvantitativa studie tyder på. Resultatet var, som ovan nämnt, att avsättningar och eventalförpliktelser i de flesta fall utgör mycket små poster och att en betydande andel företag inte redovisar dem alls. Om posterna frekvent hade använts för att påverka resultatet i någon riktning hade de troligtvis utgjort en mer betydande andel av balansomslutningen. Det ska dock betonas att faktumet att posterna utgör en liten del av balansomslutningen inte alltid behöver betyda att de inte kan ha resultatpåverkan. Balansomslutningen är högre i kapitalintensiva företag, vilket innebär att en avsättning som utgör 1 % kan utgöra ett stort belopp och ha en betydande resultatpåverkan.

Studien visar att stora bolag redovisar avsättningar och eventalförpliktelser i större omfattning än små bolag. En anledning till att redovisningen skiljer sig är att stora bolag genomför mer affärer utanför den dagliga verksamheten, vilket kan ge upphov till omstruktureringsavsättningar och eventalförpliktelser. Vissa skillnader i redovisningen kan

förklaras med institutionell teori. Stora bolag verkar i högre grad på den globala marknaden och är därför ofta mer granskade. Att de är aktiva på den globala marknaden innebär även att det är troligt att de redan tidigare har kommit i kontakt med den anglosaxiska redovisningstraditionen. Detta kan ha underlättat och skyndat på anpassningen av redovisningen till IASB:s standards. Att vara aktiv på den globala marknaden innebär också att ha fler ögon på sig, vilket gör att stora företag har större incitament än små företag att anpassa sig efter rådande redovisningsnormer för att betraktas som legitima. Vidare visar studien att en orsak bakom skillnaderna mellan stora och små företag är att redovisningen ofta är mer divisionsindelad i större bolag, vilket ofta innebär ökad kontroll och precision i redovisningen.

Vi har i uppsatsen kommit fram till att företag kan ha incitament både att lämna utförlig information och att inte göra det. Att efterfölja upplysningskraven väl innebär en minskad informationsasymmetri. Det leder till en sänkt kostnad för eget kapital, en bättre fungerande kapitalmarknad och mer effektiv kapitalallokering, vilket är positivt för det redovisande företaget. Avsättningar och eventalförpliktelser utgör bedömningsposter, vilket gör att det ur ett användarperspektiv är mycket viktigt att det finns bra information för att få en bra bild av vad posterna innebär. Framförallt stora företag har incitament att redovisa mycket information för att minska informationsasymmetrin och på så sätt sänka agent- och kapitalkostnad. Det kan vara en orsak till att stora bolag lämnar bättre upplysningar än mindre bolag. Skäl att inte följa alla upplysningskrav kan vara att kostnaden överväger nyttan med att ta fram informationen eller att företaget inte vill gå ut med känslig information. Förhållandet att både avsättningar och eventalförpliktelser generellt utgör mycket små poster, vilket den första kvantitativa studien visade, gör att många företag kan anse att kostnaden överväger nytta med att ta fram informationen. Det är först när posterna överstiger en viss nivå som löpande rapportering införs. Det förklarar varför stora bolag redovisar bättre upplysningar än små. Studier har visat att de oftare bedömer att nyttan överväger kostnaden. Även valet att inte offentliggöra känslig information är vanligare i mindre bolag än i stora. Troligen beror det på att de i högre grad än stora bolag är managementstyrda. En annan orsak bakom skillnaden i redovisningen mellan stora och små bolag är tidsfaktorn. Större bolag har ofta större redovisningsavdelningar med högre kompetens, vilket får som följd att de kan lägga mer resurser på att förbereda årsredovisningen och därför hinner ta fram mer information. Att det finns högre kompetens innebär också att de lättare kan få fram ”rätt information”.

Hur ser redovisningsspecialisterna på utkastet med förändringar av IAS 37?

Studiens resultat kan sammanfattas så att förändringarna som föreslås i utkastet är positiva ur en teoretisk synvinkel, men att förändringarna samtidigt kan komma att leda till praktiska problem. Dels är det svårt att fastställa det verkliga värdet av det som idag utgör eventalförpliktelser och redovisas inom linjen, och dels finns det ett potentiellt användarproblem då för stort fokus kan komma att riktas mot på de siffror som redovisas istället för informationen bakom siffrorna. Slutsatsen är dock att betydelsen av de eventuella förändringarna inte ska överdrivas. För den vanligaste typen av avsättningar kommer beloppet att fastställas på samma sätt som tidigare genom en sannolikhetsberäkning i form av väntevärde. Företagen kommer också med tiden att bli bättre på att göra bedömningar. Resultatet av den kvantitativa studien visar att även om utkastet skulle komma att träda i kraft

så skulle, allt annat lika, beloppen som redovisades som icke-finansiella skulder fortfarande vara mycket små i förhållande till balansomslutningen. Alla noterade bolag redovisar heller inte någon av posterna, vilket betyder att endast en knapp majoritet av alla bolag skulle komma att påverkas av förändringarna. Den eventuella förändringen av standarden kommer enligt vår mening således inte att innebära några större skillnader jämfört med idag.

5.2 Slutdiskussion och förslag till vidare forskning

Vi avser att i detta avsnitt diskutera de resultat som presenterats i uppsatsen och förklara i vilken mån syftet som presenterades inledningsvis har uppfyllts. Ytterligare ett inslag i slutdiskussionen är att ge förslag till fortsatt forskning inom området.

5.2.1 Slutdiskussion

I inledningen nämndes det att endast begränsad forskning bedrivits inom området som berör IAS 37 och det finns mycket lite information att tillgå om hur tillämpningen ser ut. Vi valde därför att göra en totalundersökning av alla svenska börsnoterade bolag för att se i vilken utsträckning och till vilka belopp posterna redovisas. Posterna är baserade på bedömningar från företagets sida, vilket betyder att det är mycket viktigt för användaren av årsredovisningen att kunna utläsa vad som ligger bakom bedömningarna. Vi fann det därför intressant att kartlägga hur väl upplysningskraven i IAS 37 gällande avsättningar och eventalförpliktelser följs. Vidare fann vi det också av intresse att se om tillämpningen skiljde sig mellan stora och små bolag, då det finns många teorier som menar att stora bolag redovisar bättre än små. Uppsatsens syfte var således initialt att kartlägga i vilken omfattning IAS 37 tillämpas och hur väl upplysningskraven följs, samt om tillämpningen skiljer sig mellan stora och små bolag. Tvärtemot vad vi väntade oss vid undersökningens början visade studien att avsättningar och eventalförpliktelser bara redovisas av lite mer än hälften av alla börsnoterade bolag och att de i de flesta fall utgör mycket små poster i förhållande till balansomslutningen. Stora bolag visade sig dock, som förväntat, redovisa posterna i större utsträckning och till högre belopp. Under studiens gång kom vi därför fram till att det hade varit av intresse att intervjua redovisningsspecialister för att dels få en bakgrund till ämnet och till de resultat som framkommit i de kvantitativa studierna och dels för att se hur de ser på de framtida förändringarna som vållat debatt. Vi valde av den anledningen att lägga till två forskningsfrågor i syfte att klargöra vilka motiv och avvägningar som kan ligga bakom de redovisningsval företagen gör och vad de framtida förändringarna kan komma att innebära.

Vi har lyckats uppfylla uppsatsens syfte då vi belyst den bedömningsproblematik och de avvägningar som företagen konfronteras med vid redovisningen av avsättningar och eventalförpliktelser. Vi har kvantitativt kartlagt dels i vilken omfattning svenska börsnoterade bolag redovisar posterna och dels hur väl de uppfyller de upplysningskrav som ställs. Vi har även redogjort för vad de framtida förändringarna kan komma att innebära. Studien visar att IAS 37 är en standard som varken vållat användare eller företag några större problem eftersom de belopp som i allmänhet redovisas är mycket små, och många företag tillämpar inte standarden. Det skulle kunna förklara varför så lite har skrivits om tillämpningen tidigare. Redovisningen av avsättningar och eventalförpliktelser torde generellt ge en rättvisande bild och inget tyder på att posterna skulle användas för att manipulera resultatet i någon högre utsträckning, även om det inte kan uteslutas i enskilda fall. Stora bolag redovisar i allmänhet avsättningar och eventalförpliktelser i högre grad och

till större belopp än små bolag. Upplyningskraven efterföljs i varierande grad och det finns mycket att förbättra för att öka användarvänligheten, framförallt för små företag. Att upplyningskraven inte efterlevs bättre kan bero på att posterna ofta är små och att kostnaden för att ta fram information därför överstiger nyttan. Konsekvenserna av de framtida förändringarna ska inte överdrivas. Den vanligaste typen av avsättningar kommer att beräknas på samma sätt som tidigare genom en sannolikhetsberäkning. Även den nya posten icke-finansiella skulder kommer troligtvis generellt att utgöra en mycket liten del av balansomslutningen. En intressant aspekt angående framtiden, som dock ligger utanför uppsatsens forskningsområde, framkom under intervjuerna. Om kraven för miljöredovisning skärps, vilket respondenterna menar är troligt, kommer IAS 37 att öka i betydelse. Företag kommer att i mycket högre grad behöva redovisa icke-finansiella skulder för sin verksamhets eventuella miljöpåverkan.

Uppsatsen har skrivits ur ett intressentperspektiv, men vi har emellanåt antagit ett företagsperspektiv för att förklara teorier och incitament som finns bakom vissa redovisningsval. Studien är en totalundersökning av alla börsnoterade bolag i Sverige, vilket tillåter oss att dra generella slutsatser. Vår bedömning är dock att resultaten inte skulle gå att tillämpa på andra länder då det råder en samverkan mellan landsspecifika faktorer och företagets redovisningsval. Resultaten är inte generaliserbara över tiden, eftersom regelverk kan komma att ändras och ingen jämförande studie har gjorts.

5.2.2 Förslag till fortsatt forskning

Det skulle vara av intresse att undersöka vilka effekter förändringarna av IAS 37 medför efter att de genomförts. Dels om resultaten skiljer sig mot dem vi presenterar idag och dels om våra antaganden om framtiden är riktiga. En annan intressant infallsvinkel skulle vara att undersöka hur användare av årsredovisningarna uppfattar förändringarna, exempelvis om de anser att användarvänligheten förbättras. Ett ytterliggare uppslag är att göra en granskning utifrån ett företagsperspektiv, där det undersöks hur företagen uppfattar de nya reglerna.

6 Källförteckning

Källförteckningen är uppdelat efter de medier i vilka källorna har publicerats. Under varje rubrik är källorna sorterade i alfabetisk ordning.

6.1 Böcker

Andersen, I., 1998: *Den uppenbara verkligheten. Val av samhällsvetenskaplig metod*, Studentlitteratur, Lund.

Axelman, L., Phillips, D. och Wahlquist O., 2003: *IAS/IFRS 2005 – en jämförelse mellan International Accounting Standards och Redovisningsrådets rekommendationer*, Skriftserien nr 55 Ernst & Young, Printgraf, Stockholm.

Bell, J., 2000: *Introduktion till forskningsmetodik*, Studentlitteratur, Lund

Choi, F., Frost, C. och Meek, G., 1999: *International Accounting*, tredje upplagan, Prentice Hall, New Jersey.

Collis, J. och Jarvis, R., 2000: *How Owner-Managers Use Accounts*, ICAEW, London

DiMaggio, P. och Powell, W.W., 1991: *The new institutionalism in organisational analysis*, The University of Chicago Press, Chicago, USA.

Fagerström, A. och Lundh, S., 2005: *Internationella Redovisningsregler (IAS) med ett svenskt perspektiv*, Linköpings universitet, Linköping.

Guvé, J.B.G., 2004: *Att bestämma sig utan grund*, Arvinius förlag, Stockholm.

Hatch, M.J., 2002: *Organisationsteori – Moderna, symboliska och postmoderna perspektiv*, Studentlitteratur, Lund.

Holme, I.M. och Solvang, B.K., 1997: *Forskningsmetodik - Om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Studentlitteratur, Lund.

Lundahl, U. och Skärvad, P-H., 1999: *Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer*, tredje upplagan, Studentlitteratur, Lund

Nygaard, C. och Bengtsson, L., 2002: *Strategizing*, Studentlitteratur, Lund.

Patel, R. och Davidson, B., 2003: *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*, Studentlitteratur, Lund.

Schroeder, R.G., Clark, M.W. och Cathey, J.M., 2001: *Financial Accounting – Theory and analysis*, John Wiley & Sons, Inc, New York

Scott, R.W., 1997: *Financial Accounting Theory*, Prentice Hall, New Jersey

Smith, D., 2006: *Redovisningens språk*, Studentlitteratur, Lund.

Ström, N., 2006: *Essays on Information Disclosure – Content, Consequence and Relevance*, Uppsala Universitet, Uppsala.

Strömquist, S., 2003: *Uppsatshandboken: råd och regler för utformningen av examensarbeten och vetenskapliga uppsatser*, tredje upplagan, Hallgren & Fallgren, Uppsala.

6.2 Artiklar

Akerlof, G., 1970: *The market for “lemons”, quality uncertainty and the market mechanism*, Quarterly Journal of Economics Vol 84. Issue 3.

Burgstahler, D. och Dichev, I., 1997: *Earnings Management to avoid earnings decreases and losses*, Journal of Accounting and Economics 24.

DeFond, M. och Parker C.W., 1996: *Smoothing income in anticipation of future earnings*, Journal of Accounting and Economics 23.

Jönsson, S., 1991: *Role Making for Accounting while the State is Watching*, Accounting, Organizations and Society, nr 5/6.

Healy, P.M. och Palepu, K.G., 2001: *Information asymmetry, corporate disclosure, and the capital markets: A review of the empirical disclosure literature*, Journal of Accounting and Economics 31.

McAuliffe, R., 2005: *Asymmetric information*, Blackwell Encyclopedic Dictionary of Managerial Economics.

Roychowdhury, S., 2006: *Earnings Management through real activities manipulation*, Journal of Accounting and Economics 42.

Rundfelt R., 2006: *Avsättningar för tvister enligt IASB:s förslag*, Balans, nr 8-9, FAR SRS.

Rundfelt, R., 2005: *Avsättningar försvinner som begrepp*, Balans, nr 10, FAR SRS.

Strandin, P., 1998: *Redovisning och revisionsplikt kväver små aktiebolag*, Balans, nr 6-7, FAR SRS.

6.3 Bokutkast

Pettersson, M., 2007: *Avsättningar, eventalförpliktelser och eventaltillgångar*, Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet.

Levitt, A., 1998, kompendiematerial till kursen Externredovisning FE5420, 2007: Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet.

6.4 Lagar och rekommendationer

FAR, 2006: *Internationell redovisningsstandard i Sverige - IFRS/IAS 2006*, Redovisningsrådets Rekommendation 16, *Ansvarsförbindelser, eventalförpliktelser och eventaltillgångar*, FAR Förlag AB, Stockholm.

FAR, 2006: *Internationell redovisningsstandard i Sverige - IFRS/IAS 2006*, International Accounting Standard 37, *Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets*, FAR Förlag AB, Stockholm.

6.5 Elektroniska dokument

Ernst & Young, 2005: *Summary of the IASB's proposal to amend IAS 37 and IAS 19*, EYGM Ltd.
<[http://www.ey.com/global/download.nsf/International/IASB_Proposed_Amendments__IAS37-_IAS19.pdf/\\$file/IASB_Proposed_Amendments_%20IAS37-%20IAS19.pdf](http://www.ey.com/global/download.nsf/International/IASB_Proposed_Amendments__IAS37-_IAS19.pdf/$file/IASB_Proposed_Amendments_%20IAS37-%20IAS19.pdf)>
/ [Hämtat 2007-04-10]

Deloitte, *Convergence Issues - IFRSs and US GAAP: Non-financial Liabilities IAS 37 Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets*
<<http://www.iasplus.com/agenda/converge-ias37.htm>> / [Hämtat 2007-04-09]

IASB, 2006: *Amendments to IAS 37 Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets and IAS 19 Employee Benefits* <<http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/85B0911F-F70F-4A62-BE91-1D471A079DA0/0/Liabilities.pdf>> / [Hämtat 2007-04-10]

OMX, Stockholmsbörsen, 2007: *OMX Surveillance Årsrapport 2006*
<http://omxgroup.com/digitalAssets/16670_Surveillance_annual_report_2006_svenska.pdf>
/ [Hämtat 2007-04-16]

OMX, Stockholmsbörsen, 2007: *The Nordic list, 11 april*:
<<http://omxgroup.com/nordicexchange/omhandeln/handel/nordiskaborsen/>> / [Hämtat 2007-04-16]

IAS Plus, 2007: <<http://www.iasplus.com/standard/ias37.htm>> [Hämtat 2007-04-16]

6.6 Uppsatser

Hammar, C. och Hermansson, J., 2006: *IAS 19 - pensionsredovisningens aktuariella verklighet*, Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet.

6.7 Intervjuer

Jan Hanner, redovisningsspecialist på Öhrlings PricewaterhouseCoopers [2007-05-16]

Harald Jagner, Senior Manager på Deloitte [2007-05-24]

7 Bilagor

Bilagorna syftar till att tydligare illustrera begrepp som endast kortfattat berörts i uppsatsen på grund av utrymmesskäl.

Bilaga 1 Antal företag noterade på Stockholmsbörsen 2007-04-11

Antal företag:

	XSTO
Energy	7
Materials	13
Industrials	65
Consumer Discretionary	36
Consumer Staples	8
Health Care	27
Financials	49
Information Technology	59
Telecommunication Services	5
Utilities	-
	269

Bransch-/stoleksindelning:

	XSTO		
	L	M	S
Energy	2	4	1
Materials	5	3	5
Industrials	17	23	25
Consumer Discretionary	7	16	13
Consumer Staples	4	2	2
Health Care	6	4	17
Financials	20	14	15
Information Technology	2	12	45
Telecommunication Services	3	-	2
Utilities	-	-	-
	66	78	125

Källa: < <http://omxgroup.com/nordicexchange/omhandeln/handel/nordiskaborsen/> > [Hämtat 2007-04-16]

Bilaga 2 IAS 37 Upplysningskrav för avsättningar och eventalförpliktelser

Upplysningar

84. För varje slag av avsättning skall företaget lämna upplysningar om följande:

- a) Det redovisade värdet vid periodens början och slut.
- b) De ytterliggare avsättningar som gjorts under perioden, inklusive ökning av definitiva avsättningar.
- c) Belopp som tagits i anspråk under perioden
- d) Outnyttjade belopp som har återförts under perioden
- e) Ökningen under perioden av nuvärdeberäknade belopp på grund av tidseffekten och effekten av varje ändring i diskonteringsräntan.

Jämförande information krävs inte.

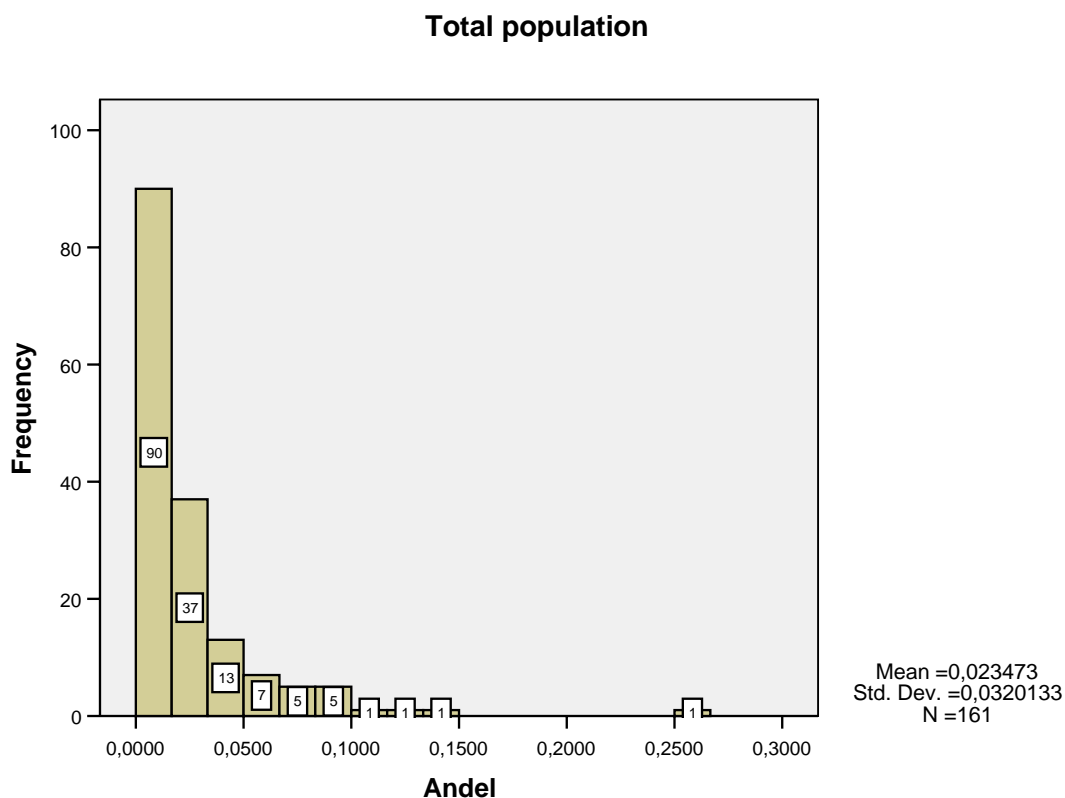
85. Dessutom skall följande upplysningar lämnas för varje slag av avsättning:

- a) En kortfattad beskrivning av förpliktelsens karaktär och den förväntade tidpunkten för varje utflöde av resurser som förpliktelsen leder till
- b) En indikation om osäkerheterna om beloppet eller tidpunkten för dessa utflöden. Där det är nödvändigt för att ge tillräcklig information, skall ett företag upplysa om de betydelsefulla antagandena som gjorts om sådana framtida händelser, som behandlas i punkt 48.
- c) Beloppet av varje förväntad gottgörelse, med uppgift om belopp för varje tillgång som redovisas för den förväntade gottgörelsen.

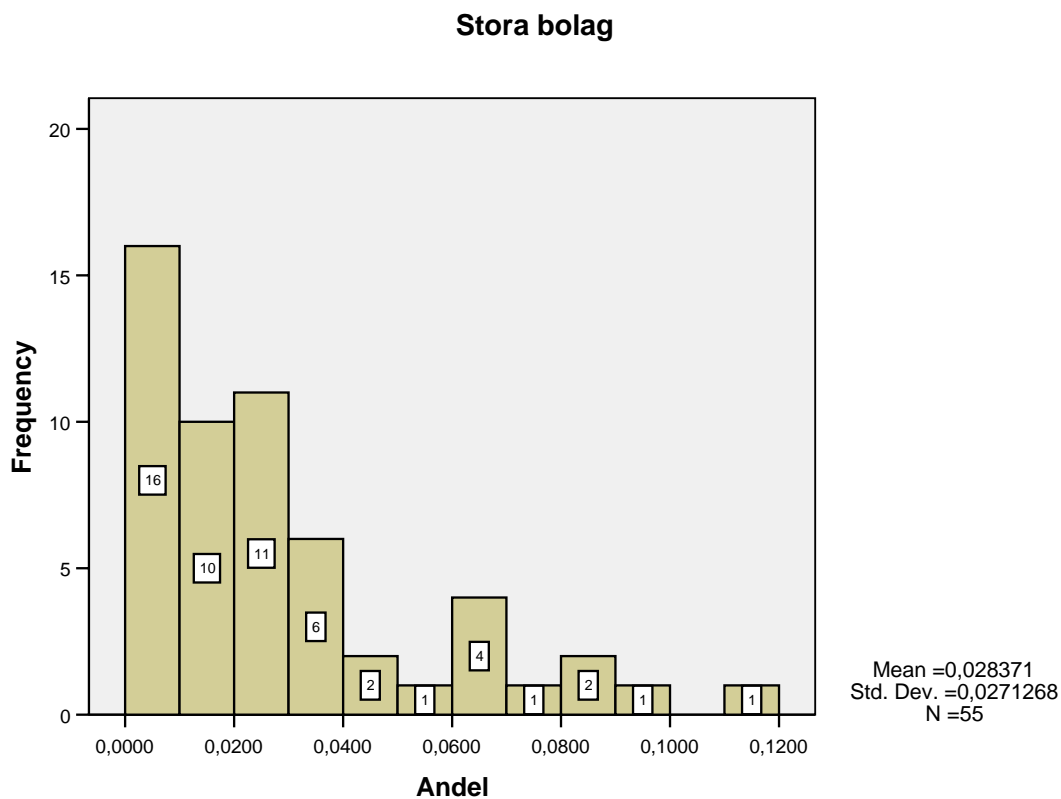
86. Såvida sannolikheten för en reglering av en eventalförpliktelse är ytterst liten, skall ett företag för varje slag av eventalförpliktelse på balansdagen lämna en kortfattad beskrivning av dess karaktär och, där det är praktiskt möjligt,

- a) en uppskattning av dess finansiella effekt, beräknad enligt punkterna 36-52
- b) en indikation om osäkerheterna beträffande beloppet eller tidpunkten för dessa utflöden samt
- c) möjligheten att eventuell gottgörelse erhålls

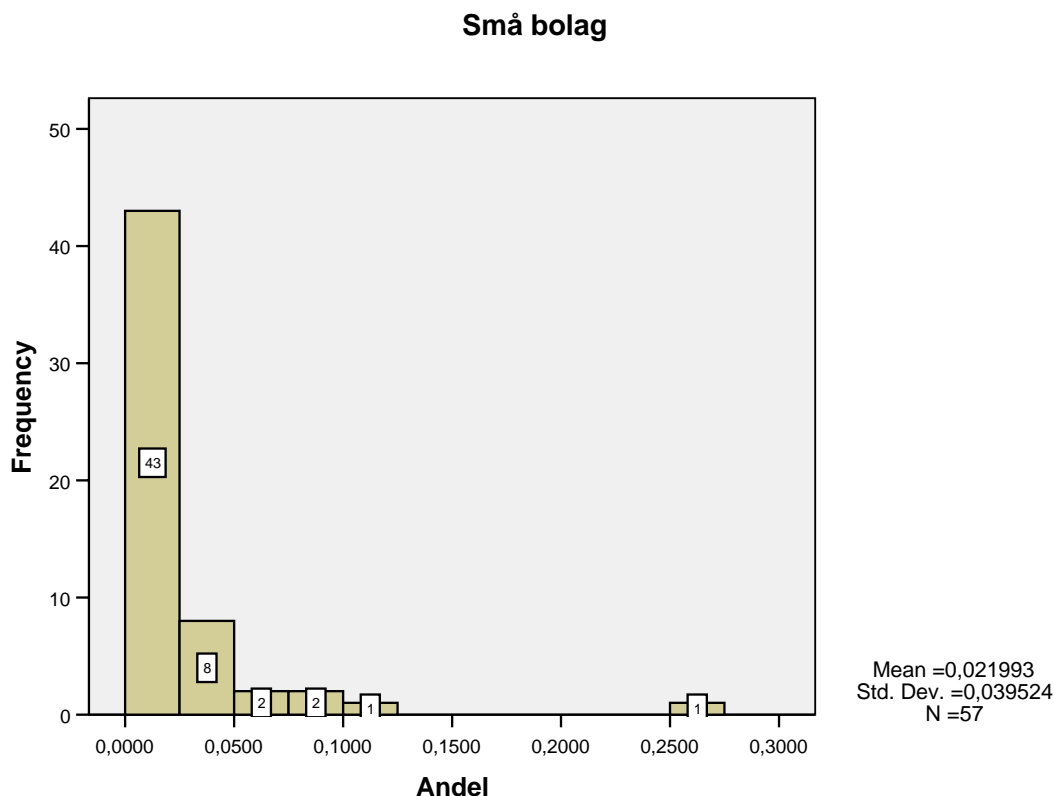
Bilaga 3 Grafer -undersökning avsättningar

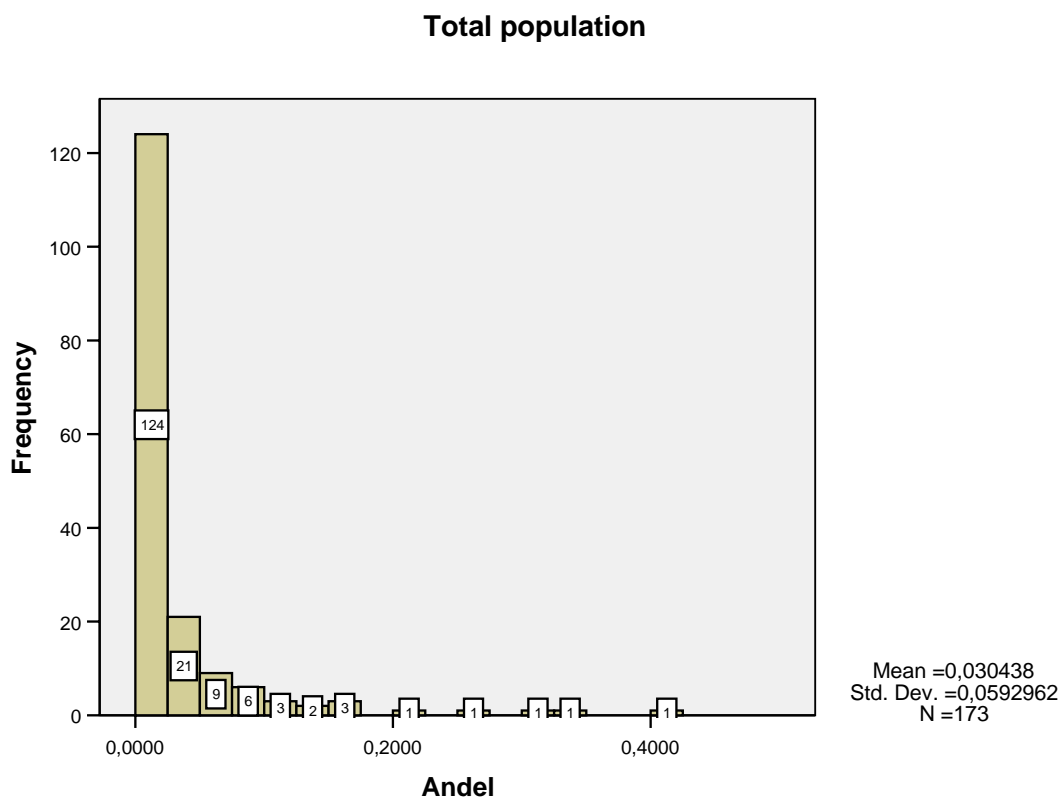
Spridningen i populationen visar en stark koncentration av en avsättningsandel som ligger i intervallet mellan 0,00 % och 1,67 %, där 55,90 % av populationen är representerad. I intervallet 0,00 % till 5 % finns 86,96 % av populationen. Det innebär att 13,04 % av bolagen har en avsättningsandel som överstiger 5 % av balansomslutningen. Av dessa ligger 10,56 % i intervallet 5 % till 10 % och 1,86 % i intervallet mellan 10 % till 15 %. Endast ett bolag, 0,62 %, har avsättningar som utgör mer än 20 % av balansomslutningen.

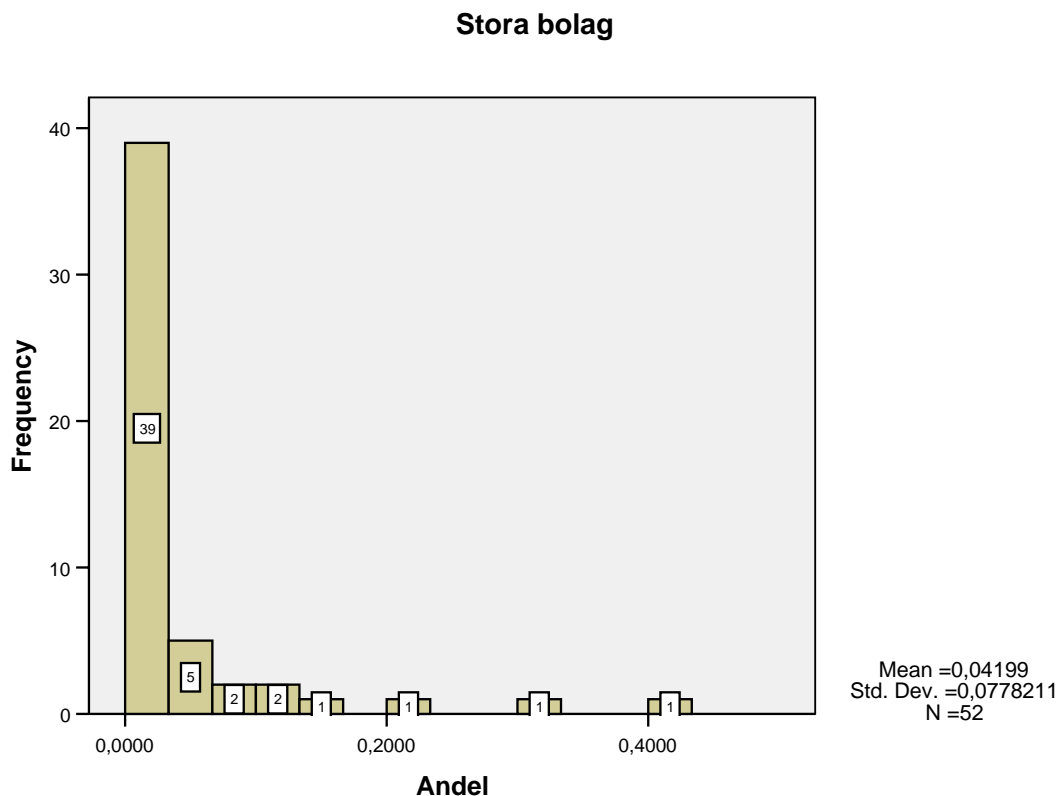
Avsättningarna som del av balansomslutningen i stora bolag utgör 11,94 % i det bolag som redovisar högst andel och 0,01 % i det som redovisar lägst andel. Spridningen i gruppen stora bolag visar en koncentration av en avsättningsandel i intervallet mellan 0,01 % och 1,00 % där 29,09 % av gruppen finns representerad. I intervallet 0,00 % till 5 % ligger 68,18 % av populationen och i intervallet 0,00 % till 10,00 % finns 98,18 % av gruppen. Det innebär att endast ett bolag, 1,82 % hade avsättningar som utgjorde mer än 10 % av balansomslutningen.

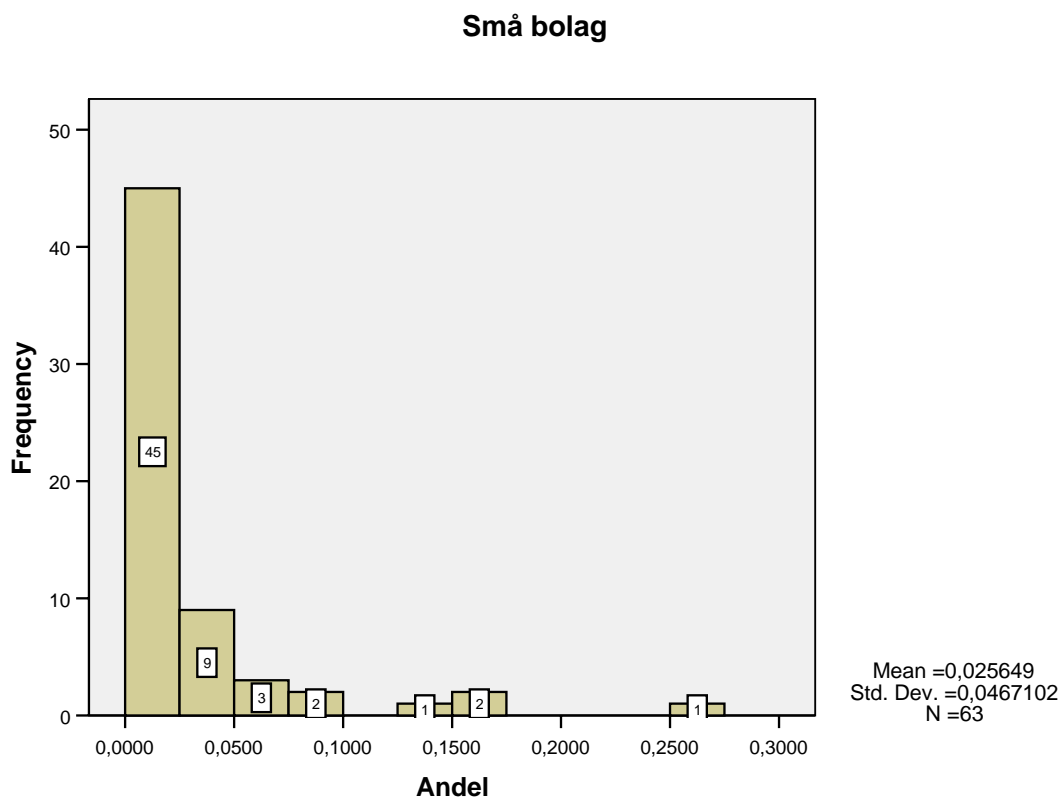
I gruppen små bolag utgjorde den högsta post som redovisades 25,87 % av balansomslutningen och den lägsta posten utgjorde 0,00 %. Att den minsta avsättningsposten uppgår till 0,00 % innebär inte att företaget inte redovisade avsättningar, utan att posten utgjorde en så liten del av balansomslutningen att två decimaler inte räcker för att visa dess storlek. Spridningen för små bolag visar en mycket stark koncentration av en avsättningsandel i intervallet mellan 0,00 % och 2,50 %, där 75,43 % av gruppen finns representerad. I intervallet 0,00 % till 5 % ligger 89,47 % av populationen och i intervallet 0,00 % till 10,00 % finns 96,49 % av gruppen. Två bolag, 3,51 %, hade avsättningar som utgjorde mer 10 % av balansomslutningen.

Bilaga 4 Grafer -undersökning eventualförpliktelser

Spridningen i populationen visar en stark koncentration av en andel eventualförpliktelser i intervallet mellan 0,00 % och 2,5 % där 71,68 % av populationen finns representerad. I intervallet 0,00 % till 5 % finns 83,82 % av populationen. 16,18 % av bolagen har en avsättningsandel som överstiger 5 % av balansomslutningen. Av dessa ligger 8,67 % i intervallet 5 % till 10 % och 2,89 % i intervallet mellan 10 % till 15 %. 1,73 % av bolagen har en andel eventualförpliktelser om utgör mellan 15 % till 20 % av balansomslutningen och 2,31 % av bolagen ligger i intervallet 20 % till 40 %. Ett bolag, 0,56 % har eventualförpliktelser som utgör mer än 40 % av balansomslutningen.

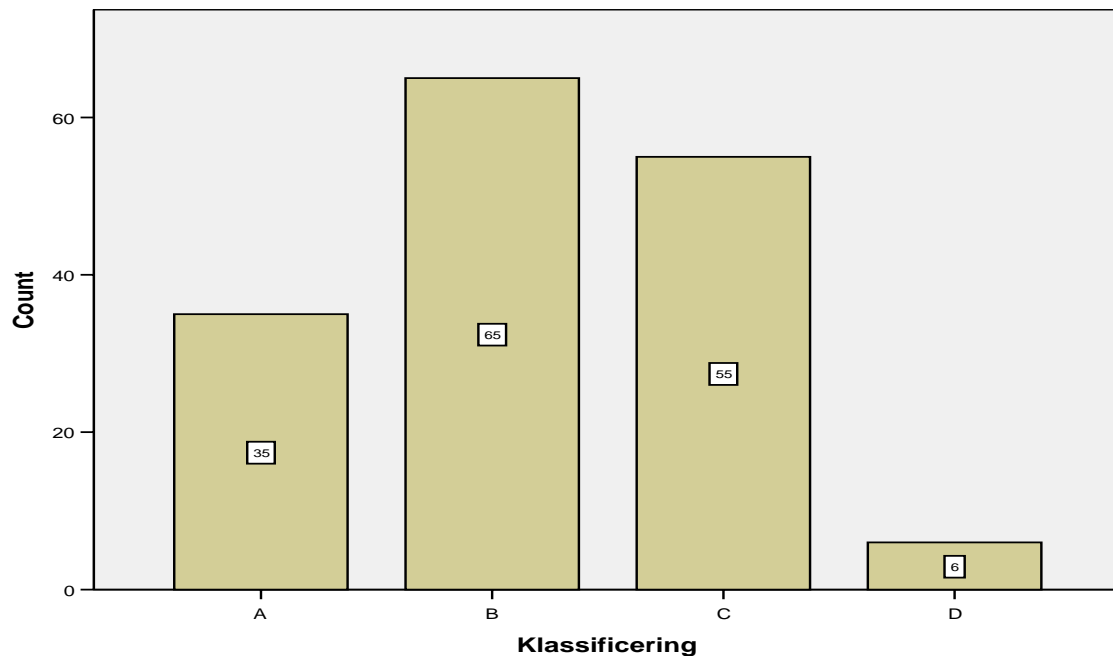
Eventualförpliktelser som del av balansomslutningen i stora bolag uppgick till 41,99 % i det bolag som redovisade högst andel och 0,01 % i det som redovisade lägst andel. Spridningen i gruppen visar en mycket hög koncentration i intervallet mellan 0,01 % och 3,33 % där 75 % av gruppen finns representerad. I intervallet 0,01 % till 6,67 % ligger 84,61 % av populationen och i intervallet 0,01 % till 10,00 % finns 88,46 % av gruppen, vilket innebär att sex bolag, 11,54 %, hade eventualförpliktelser som utgjorde mer än 10 % av balansomslutningen. Dessa bolag låg spritt i intervallet mellan 10 % och 45 %.

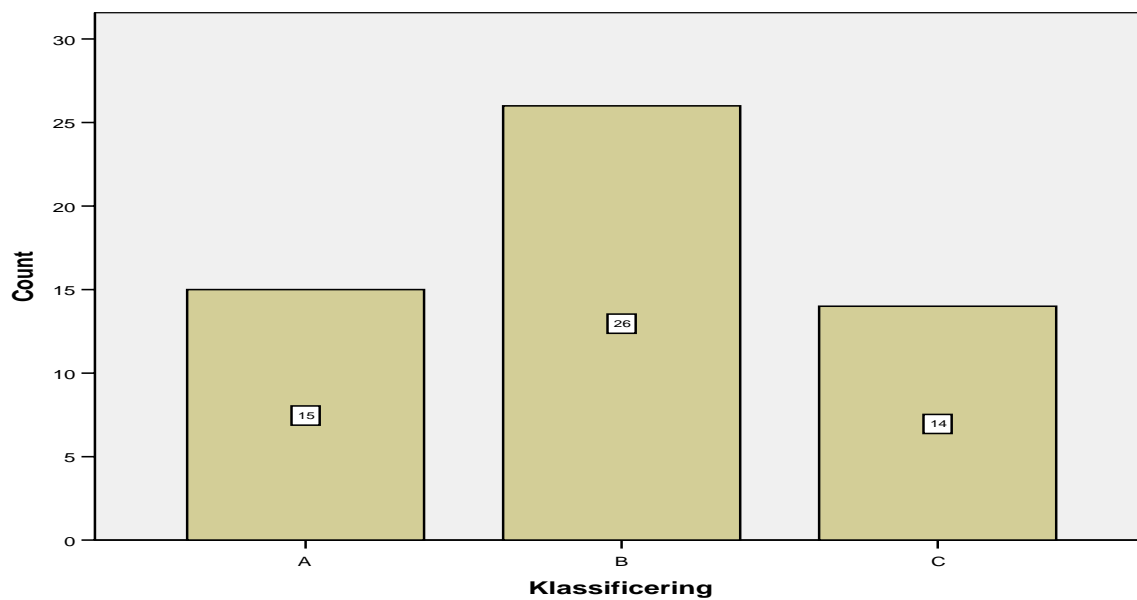
I gruppen små bolag uppgick den högsta post som redovisades till 26,56 % av balansomslutningen och den lägsta posten utgjorde 0,00 %. Att den lägsta posten uppgår till 0,00 % innebär inte att företaget inte redovisade eventalförpliktelser, utan att posten utgjorde en så liten del av balansomslutningen att två decimaler inte räcker för att visa dess storlek. Spridningen visar en mycket stark koncentration av en andel eventalförpliktelser i intervallet mellan 0,00 % och 2,50 % där 71,43 % av gruppen finns representerad. I intervallet 0,00 % till 5 % ligger 85,71 % av populationen och i intervallet 0,00 % till 10,00 % finns totalt 93,65 % av gruppen. Fyra bolag, 6,35 %, hade eventalförpliktelser som utgjorde mer 10 % av balansomslutningen, vilka ligger i intervallet 10 % till 30 %.

Bilaga 5 Grafer – bedömning av upplysningsnoter

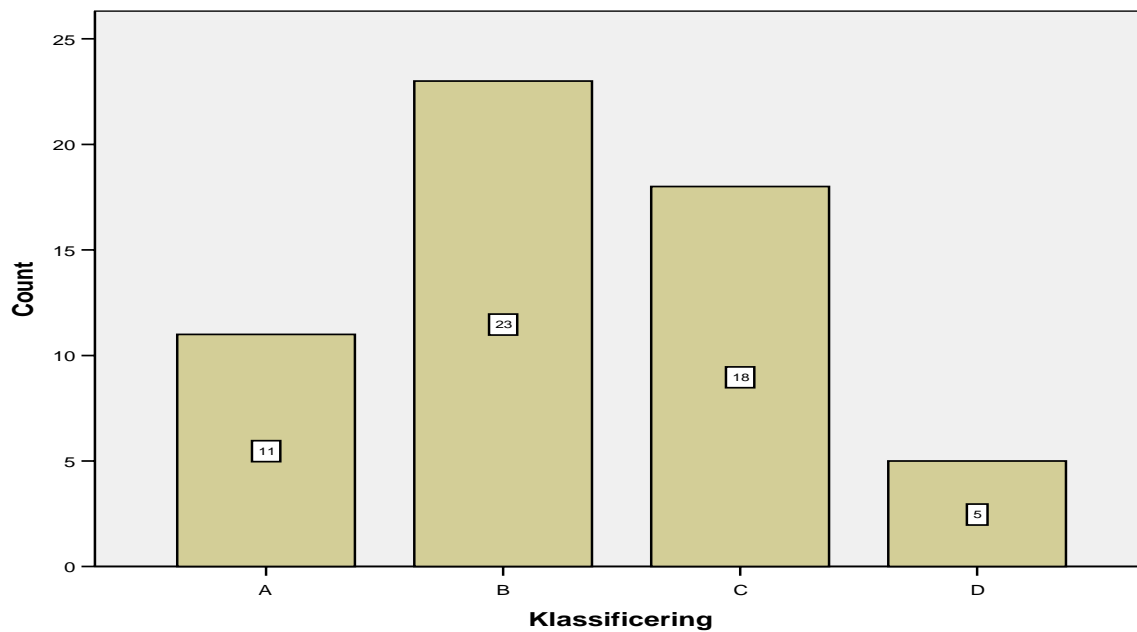
Avsättningar – Total population:

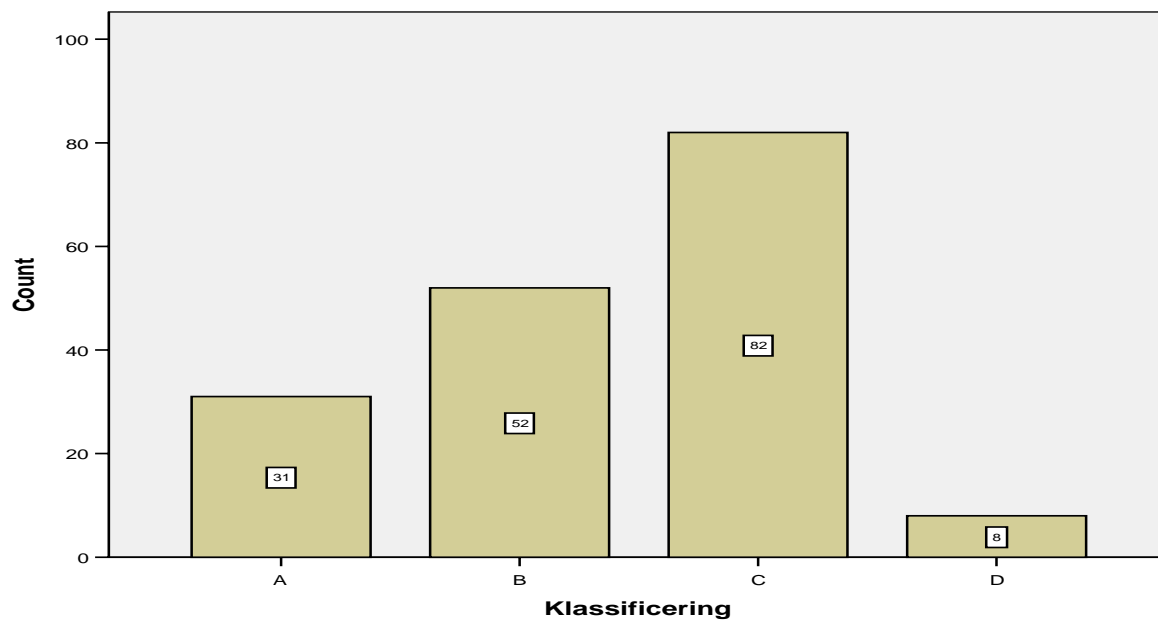
Avsättningar – Stora bolag:

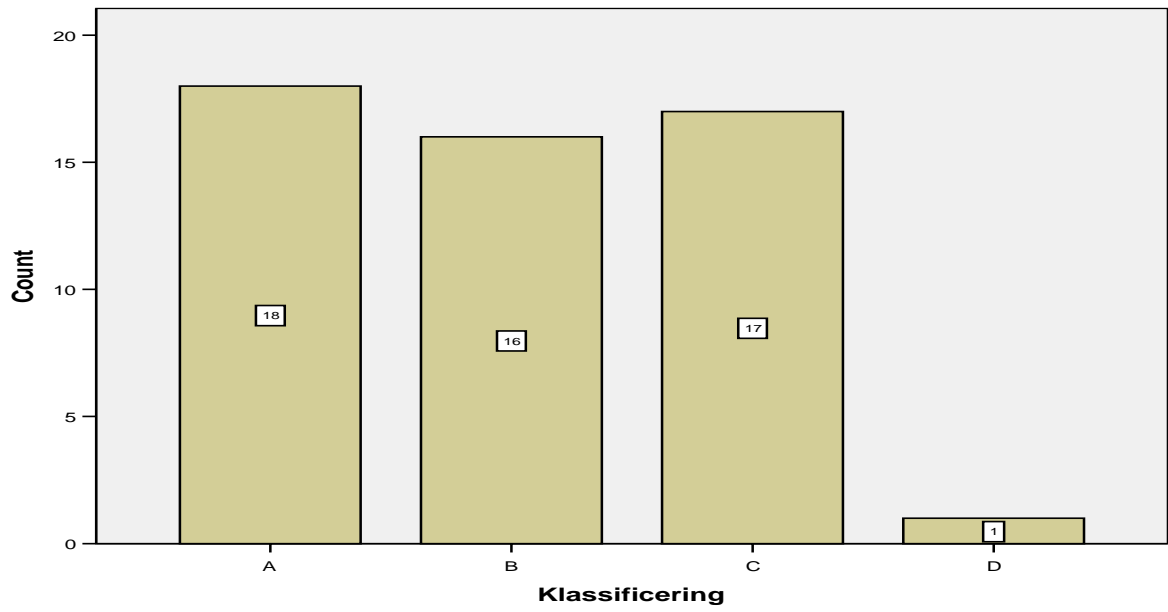
Avsättningar – Små bolag:

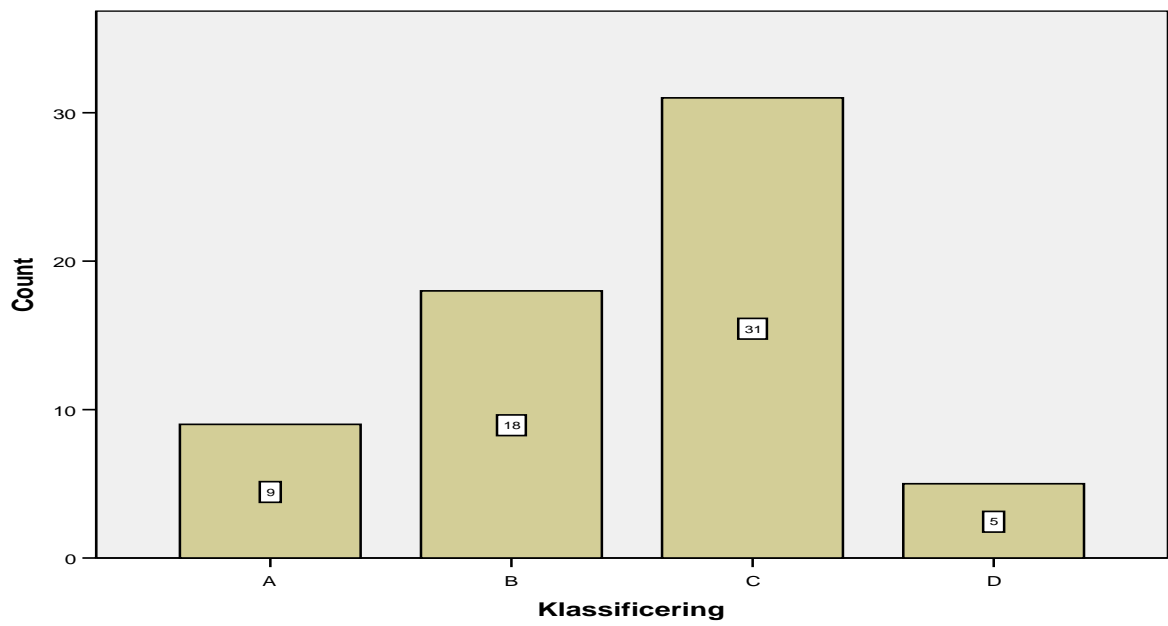
Eventualförpliktelser – Total population:

Eventualförpliktelser – Stora bolag:

Eventualförpliktelser – Små bolag:

Bilaga 6 Intervjufrågor

Allmän diskussion

- Vad är Din erfarenhet av de företag du kommit i kontakt med, vilka motiv finner Du ligga bakom företagens redovisningsval av avsättningar och eventalförpliktelser?
- Har tillämpningen och tolkningen av IAS 37, enligt Din erfarenhet, vållat några problem för de företag Du kommit i kontakt med?
- Vilka avvägningar anser du att företagen gör i samband med bedömningar för de upplysningar som lämnas? Finner Du någon skillnad mellan stora och små bolag?
- Enligt teorin så sker legitimering av en norm eller handlingssätt vanligen genom att stora organisationer accepterar den. Synen på olika redovisningsfrågor i Sverige är relativt likartad och det leder till att legitimering av en ny norm sällan vållar några problem. Tror Du att graden av företagets organisering och specialisering leder till att de får större inflytande och legitimitet?
- Resultatutjämnning är enligt teorin ett inte ovanligt fenomen bland företag. Studier har visat på att företagen ofta vill behålla en trend av ökande vinster för att det leder till högre P/E-multiplar, ser positivt ut ur ett belåningsperspektiv och för att de vill möta marknadens krav. Har det enligt Din uppfattning funnits incitament för företagen att inte redovisa förluster?
- År 2009 kan nya förändringar komma att träda i kraft där ett av huvudmålen är att eventalförpliktelser kan komma att tas upp i balansräkningen och att termen avsättningar ska ersättas med begreppet ickefinansiella skulder. Utifrån din erfarenhet och ämnesområdeskunskap, vilka effekter tror du att den här förändringen kan medföra?

Diskussion utifrån studien

Vår studie fann att det är relativt små belopp som företagen redovisar som avsättningar respektive eventalförpliktelser. En klar majoritet av samtliga företag redovisar åtminstone endera posten, med några undantag. Generellt sett, med ett fåtal undantag, översteg sällan beloppet för avsättningar respektive eventalförpliktelser 1-2 % av balansomslutningen för både små och stora bolag.

- Vi fann ett uppseendeväckande stort bortfall i gruppen små bolag som inte redovisade avsättningar. Vad tror Du att det kan bero på?

- Vår studie fann vidare att gruppen stora företag ger betydligt fler upplysningar kring avsättningar och eventalförpliktelser. Varför tror Du att det är på det här sättet?
- Tror Du att det kan vara motiverat att en del företag väljer att ge färre upplysningar kring avsättningar och eventalförpliktelser för att de bedömer kostnaden för att ta fram den här informationen större än nyttan de får av den då posterna ofta är små?